

Informator o egzaminie maturalnym

od 2008 roku

język polski

Warszawa 2007

Opracowano w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi

SPIS TREŚCI

I. Wstęp.....	5
II. Podstawy prawne egzaminu	7
III. Matura w pytaniach uczniów	9
IV. Struktura i forma egzaminu	15
V. Wymagania egzaminacyjne.....	23
VI. Przykładowe tematy na ustną część egzaminu	33
VII. Przykładowe arkusze i schematy oceniania	37
a) Poziom podstawowy.....	39
b) Poziom rozszerzony.	55

I. WSTĘP

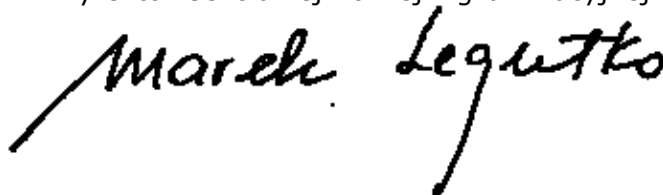
Standardy wymagań będące podstawą przeprowadzania egzaminu maturalnego ustalono w roku 2003. W tym samym roku opublikowano też informatory o egzaminie maturalnym zawierające opis zakresu egzaminu z danego przedmiotu (odnoszący się do standardów wymagań egzaminacyjnych), opis formy przeprowadzania i oceniania egzaminu (odnoszący się do zapisów rozporządzenia o ocenianiu i egzaminowaniu), a także przykłady zadań egzaminacyjnych. W związku ze zmianami rozporządzenia o ocenianiu i egzaminowaniu konieczna stała się aktualizacja odpowiednich zapisów w informatorach. Potrzeba aktualizacji wynikała też z doświadczeń zebranych podczas pierwszych edycji egzaminu maturalnego. We wrześniu 2006 roku ukazały się aneksy do informatorów zawierające niezbędne aktualizacje.

CKE podjęła inicjatywę wydania tekstu jednolitego informatorów z roku 2003, włączając wszystkie późniejsze aktualizacje. Dzięki temu każdy maturzysta może znaleźć wszystkie niezbędne i aktualne informacje o egzaminie maturalnym z danego przedmiotu, sięgając po jedną broszurę: **Informator o egzaminie maturalnym od roku 2008**. Podkreślić należy fakt, że informatory te opisują wymagania egzaminacyjne ustalone jeszcze w roku 2003, oraz że zawarto w nich opis formy egzaminu zgodny z prawem obowiązującym od 1 września 2007 roku. Forma przeprowadzenia egzaminu maturalnego od roku 2008 nie ulega zmianie w stosunku do matury w roku 2007.

Kierujemy do Państwa prośbę o uważne zapoznanie się z Informatorem, o staranne przeanalizowanie wymagań, jakie musi spełnić maturzysta wybierający dany przedmiot i wybierający dany poziom egzaminu. Od dojrzałego wyboru przedmiotu i poziomu egzaminu zależy sukces na maturze. Tylko dobrze zdany egzamin maturalny otwiera drogę na wymarzone studia. Pracownicy Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych służą pomocą w wyjaśnieniu szczegółowych kwestii związanych z egzaminem opisanym w tym Informatorze. Na pewno można liczyć też na pomoc nauczycieli i dyrektorów szkół.

Życzymy wszystkim maturzystom i ich nauczycielom satysfakcji z dobrych wyborów i wysokich wyników na egzaminie maturalnym.

Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

II. PODSTAWY PRAWNE EGZAMINU

Podstawowym aktem prawnym wprowadzającym zewnętrzny system oceniania jest ustawa o systemie oświaty z 1991 roku wraz z późniejszymi zmianami (DzU z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami).

Aktami prawnymi regulującymi przeprowadzanie egzaminów maturalnych są:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych. (DzU z 2007 r. Nr 83, poz. 562 z późniejszymi zmianami).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 kwietnia 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów (DzU z 2003 r. Nr 90, poz. 846).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 października 1999 r. w sprawie wymagań, jakim powinni odpowiadać egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz warunków wpisywania i skreślania egzaminatorów z ewidencji egzaminatorów (DzU z 1999 r. Nr 93, poz. 1071).

III. MATURA W PYTANIACH UCZNIÓW

1. Co mi daje egzamin maturalny?	Nowy egzamin maturalny zapewnia: a) jednolitość zadań i kryteriów oceniania w całym kraju, b) porównywalność wyników, c) obiektywizm oceniania (kodowane prace maturalne, oceniane przez zewnętrznych egzaminatorów), d) rzetelność oceniania (wszystkie oceny są weryfikowane) e) możliwość przyjęcia na uczelnię bez konieczności zdawania egzaminu wstępnego.
2. Jakie są podstawowe zasady egzaminu maturalnego od roku 2007?	1. Egzamin maturalny sprawdza wiadomości i umiejętności określone w <i>Standardach wymagań egzaminacyjnych</i>. 2. Egzamin jest przeprowadzany dla absolwentów: a) liceów ogólnokształcących, b) liceów profilowanych, c) techników, d) uzupełniających liceów ogólnokształcących, e) techników uzupełniających. 3. Egzamin składa się z części ustnej, ocenianej przez nauczycieli w szkole i części pisemnej, ocenianej przez egzaminatorów zewnętrznych. 4. Harmonogram przebiegu egzaminów ustala dyrektor CKE i ogłasza go na stronie internetowej CKE.
3. Jakie egzaminy trzeba obowiązkowo zdawać na maturze?	1. Obowiązkowe są egzaminy z: a) języka polskiego – w części ustnej i pisemnej, b) języka obcego nowożytnego – w części ustnej i pisemnej, c) przedmiotu wybranego przez zdającego (zdanego tylko w części pisemnej) spośród następujących przedmiotów: biologia, chemia, fizyka i astronomia, geografia, historia, historia muzyki, historia sztuki, matematyka, wiedza o społeczeństwie, wiedza o tańcu, a od roku 2009 również filozofia, informatyka, język łaciński i kultura antyczna. d) od roku 2010 matematyka będzie przedmiotem obowiązkowym dla wszystkich zdających. 2. Absolwenci szkół i oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej, oprócz obowiązkowych egzaminów wymienionych w punkcie 1., zdają dodatkowo egzamin z języka ojczystego w części ustnej i pisemnej.
4. Z jakich przedmiotów dodatkowych można zdawać maturę?	Absolwent może zdawać w danej sesji egzamin maturalny z jednego, dwóch lub trzech przedmiotów dodatkowych: a) języka obcego nowożytnego, innego niż obowiązkowy – w części ustnej i pisemnej, b) języka kaszubskiego – tylko w części ustnej lub tylko w części pisemnej lub w obu częściach, c) w części pisemnej z przedmiotów wymienionych w odpowiedzi 1c na pytanie 3., jeżeli nie wybrał ich jako przedmiotów obowiązkowych, a także z informatyki, języka łacińskiego i kultury antycznej.

5. Na jakim poziomie będzie można zdawać poszczególne egzaminy?	1. Egzaminy z przedmiotów obowiązkowych mogą być zdawane na poziomie podstawowym albo rozszerzonym z wyjątkiem części ustnej języka polskiego i języka mniejszości narodowej, które są zdawane na jednym poziomie, określonym w standardach wymagań egzaminacyjnych. 2. Egzamin z przedmiotów dodatkowych jest zdawany na poziomie rozszerzonym. 3. Wyboru poziomu egzaminu z danego przedmiotu obowiązkowego zdający dokonuje w pisemnej deklaracji składanej przewodniczącemu szkolnego zespołu egzaminacyjnego na początku nauki w klasie maturalnej i potwierdzonej do 7 lutego roku, w którym przystępuje do egzaminu.
6. Gdzie można zdawać maturę?	1. Maturę zdaje się we własnej szkole. 2. W szczególnych wypadkach może zaistnieć konieczność zdawania części ustnej egzaminu z języków obcych poza własną szkołą (np. z powodu braku nauczycieli danego języka). 3. Zdający, którzy ukończyli szkołę w latach poprzednich, a ich szkoła została zlikwidowana lub przekształcona, są kierowani do szkoły lub ośrodka egzaminacyjnego wyznaczonego przez komisję okręgową.
7. Kiedy można zdawać maturę?	1. Maturę można zdawać raz w roku, w maju, według harmonogramu ustalonego przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. 2. Osoby, które z poważnych przyczyn zdrowotnych lub losowych nie mogą przystąpić do egzaminu maturalnego z jednego lub więcej przedmiotów w wyznaczonym terminie, mogą w dniu egzaminu złożyć do dyrektora OKE wniosek za pośrednictwem dyrektora szkoły o wyrażenie zgody na przystąpienie przez nich do egzaminu z danego przedmiotu lub przedmiotów w terminie dodatkowym w czerwcu.
8. Jakie warunki muszą być zapewnione w sali egzaminacyjnej?	1. Sala, w której jest przeprowadzany egzamin, musi spełniać warunki określone w przepisach bhp i przepisach ppoż. 2. Do sali egzaminacyjnej, w której jest przeprowadzana część pisemna egzaminu maturalnego, nie można wносить żadnych urządzeń telekomunikacyjnych ani korzystać z nich w tej sali, pod groźbą unieważnienia egzaminu. 3. Przy stoliku może siedzieć wyłącznie jeden zdający. 4. Na stolikach w trakcie pisania mogą znajdować się jedynie arkusze egzaminacyjne, przybory pomocnicze i pomoce dopuszczone przez dyrektora CKE. 5. Zdający chory lub niepełnosprawny w trakcie egzaminu może mieć na stoliku leki i inne pomoce medyczne przepisane przez lekarza lub konieczne ze względu na chorobę lub niepełnosprawność. 6. Posiłki dla zdających i egzaminatorów mogą być dostępne jedynie na zewnątrz sali egzaminacyjnej poza czasem przeznaczonym na egzamin, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w pkt 5.

9. Jak powinien być zorganizowany egzamin?	1. W skład zespołu przedmiotowego przeprowadzającego egzamin ustny wchodzi dwóch nauczycieli, z których co najmniej jeden musi być zatrudniony w innej szkole. W skład zespołu nie może wchodzić nauczyciel uczący danego zdającego w klasie maturalnej. 2. W skład zespołu nadzorującego przebieg egzaminu pisemnego w danej sali wchodzi co najmniej trzech nauczycieli, z których co najmniej jeden musi być zatrudniony w innej szkole. W skład zespołu nie mogą wchodzić nauczyciele danego przedmiotu oraz wychowawca zdających. 3. Egzamin pisemny przebiega zgodnie z harmonogramem określonym przez dyrektora CKE. Szczegóły dotyczące pracy z arkuszem egzaminacyjnym z poszczególnych przedmiotów określa każdorazowo informacja zawarta w arkuszu egzaminacyjnym. 4. W czasie egzaminu pisemnego w sali egzaminacyjnej przebywają co najmniej trzej członkowie zespołu nadzorującego. 5. W czasie egzaminu zdający nie powinni opuszczać sali egzaminacyjnej. Przewodniczący zespołu może zezwolić na opuszczenie sali tylko w szczególnie uzasadnionej sytuacji, po zapewnieniu warunków wykluczających możliwość kontaktowania się zdającego z innymi osobami, z wyjątkiem osób udzielających pomocy medycznej. 6. Członkowie zespołu nadzorującego przebieg egzaminu nie mogą udzielać wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych ani ich komentować. 7. W przypadku stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań egzaminacyjnych lub zakłócania przebiegu egzaminu przewodniczący zespołu egzaminacyjnego przerywa egzamin danej osoby, prosi o opuszczenie sali egzaminacyjnej i unieważnia egzamin zdającego z danego przedmiotu. 8. Arkusze egzaminacyjne są zbierane po zakończeniu każdej części egzaminu.
10. Jak sprawdzane są prace i ogłaszane wyniki matury?	1. Poszczególne arkusze egzaminacyjne z każdego przedmiotu są sprawdzane i oceniane przez egzaminatorów zewnętrznych, przeszkolonych przez okręgowe komisje egzaminacyjne i wpisanych do ewidencji egzaminatorów. Każdy oceniony arkusz jest weryfikowany przez egzaminatora zwanego weryfikatorem. 2. Wynik egzaminu jest wyrażony w procentach. 3. Wynik egzaminu z dodatkowego przedmiotu nie ma wpływu na zdanie egzaminu, ale odnotowuje się go na świadectwie dojrzałości. 4. Komisja okręgowa sporządza listę osób zawierającą uzyskane przez te osoby wyniki i przesyła ją do szkoły wraz ze świadectwami dojrzałości.

11. Kiedy egzamin maturalny uznawany jest za zdany?	Egzamin jest zdany , jeżeli zdający z każdego z trzech obowiązkowych przedmiotów (w przypadku języków zarówno w części ustnej, jak i pisemnej), uzyskał minimum 30% punktów możliwych do uzyskania za dany egzamin na zadeklarowanym poziomie. Zdający otrzymuje świadectwo dojrzałości i jego odpis wydane przez komisję okręgową.
12. Kiedy egzamin maturalny uznawany jest za niezdany?	Egzamin uważa się za niezdany jeżeli: a) zdający z któregośkolwiek egzaminu obowiązkowego, w części ustnej lub pisemnej, otrzymał mniej niż 30% punktów możliwych do uzyskania na zadeklarowanym poziomie, b) w trakcie egzaminu stwierdzono, że zdający pracuje niesamodzielnie i jego egzamin został przerwany i unieważniony, c) w trakcie sprawdzania prac egzaminator stwierdził niesamodzielność rozwiązywania zadań egzaminacyjnych i unieważniono egzamin.
13. Czy niezdanie ustnej części jednego ze zdawanych języków przerywa zdawanie dalszej części egzaminu?	Nie przerywa. Zdający przystępuje do kolejnych egzaminów we wcześniej ogłoszonych terminach.
14. Czy prace maturalne po sprawdzeniu będą do wglądu dla zdającego?	Na wniosek zdającego komisja okręgowa udostępnia zdającemu do wglądu sprawdzone arkusze, w miejscu i czasie określonym przez dyrektora OKE.
15. Czy można powtarzać niezdany egzamin?	1. Absolwent, który przystąpił do wszystkich egzaminów z przedmiotów obowiązkowych w części ustnej i pisemnej i nie zdał jednego egzaminu (ustnego lub pisemnego), może przystąpić ponownie do egzaminu z tego przedmiotu, na tym samym poziomie w sesji poprawkowej w sierpniu. 2. Absolwent, który nie zdał egzaminu z określonego przedmiotu obowiązkowego, może przystąpić ponownie do egzaminu z tego przedmiotu w kolejnych sesjach egzaminacyjnych przez 5 lat. 3. Po upływie 5 lat od daty pierwszego egzaminu absolwent, o którym mowa w pkt 2., zdaje powtórny egzamin w pełnym zakresie. 4. Przy powtórnym egzaminie z języka obcego lub obowiązkowego przedmiotu wybranego absolwent może wybrać odpowiednio inny język obcy lub inny przedmiot, o ile nie wybrał danego przedmiotu jako dodatkowego.
16. Czy można poprawiać wynik uzyskany na egzaminie?	Absolwent, który chce podwyższyć wynik egzaminu z jednego lub kilku przedmiotów, ma prawo przystąpić ponownie do egzaminu w kolejnych latach.
17. Czy można zdawać inne przedmioty dodatkowe?	Absolwent ma prawo zdawać egzaminy z kolejnych przedmiotów dodatkowych. Wyniki tych egzaminów odnotowywane są w aneksie do świadectwa dojrzałości.

18. Kto może być zwolniony z egzaminu z danego przedmiotu?	1. Laureaci i finaliści olimpiad przedmiotowych są zwolnieni z egzaminu z danego przedmiotu. 2. Laureatom i finalistom olimpiad uprawnienie wymienione w pkt 1. przysługuje także wtedy, gdy przedmiot nie był objęty szkolnym planem nauczania danej szkoły. 3. Osoba zwolniona z egzaminu będzie miała na świadectwie dojrzałości w rubryce danego przedmiotu wpisana informację o równoważności zwolnienia z uzyskaniem 100% punktów na poziomie rozszerzonym oraz o uzyskanym na olimpiadzie tytule.
19. Jaki wpływ na świadectwo maturalne będą miały oceny uzyskane w szkole ponadgimnazjalnej?	Oceny uzyskane w szkole ponadgimnazjalnej znajdują się na świadectwie ukończenia szkoły, natomiast na świadectwie dojrzałości są zamieszczone tylko wyniki egzaminów maturalnych i wyniki olimpiady, o ile będą podstawą zwolnienia z danego egzaminu.
20. Czy zdawanie matury jest konieczne, aby ukończyć szkołę?	Można ukończyć szkołę i nie przystąpić do matury, ponieważ nie jest ona egzaminem obowiązkowym. Jedynie te osoby, które będą chciały kontynuować naukę w wyższej uczelni, muszą zdać egzamin maturalny. Podobnie do niektórych szkół policealnych nie wystarczy świadectwo ukończenia szkoły, ale jest wymagane świadectwo dojrzałości.
21. Na jakich zasadach zdają egzamin absolwenci niepełnosprawni?	1. Absolwenci niepełnosprawni lub niesprawni czasowo przystępują do egzaminu w powszechnie obowiązujących terminach i według obowiązujących wymagań egzaminacyjnych, w warunkach i w formie dostosowanych do rodzaju niesprawności. 2. Za zapewnienie warunków i formy przeprowadzania egzaminu odpowiednich do możliwości zdających o specjalnych potrzebach edukacyjnych odpowiada dyrektor szkoły.
22. Czy osoby z dysleksją rozwojową będą rozwiązywać inne zadania niż pozostali zdający?	Na poziomie maturalnym dla osób dyslektycznych nie przewiduje się różnicowania arkuszy ani wydłużenia czasu ich rozwiązywania. Możliwe jest jedynie zastosowanie odrębnych kryteriów oceniania prac pisemnych.
23. W jakich sytuacjach można złożyć odwołanie od egzaminu?	1. Jeżeli w trakcie egzaminu w części ustnej lub pisemnej nie były przestrzegane przepisy dotyczące jego przeprowadzenia, absolwent może w terminie 2 dni od daty egzaminu zgłosić zastrzeżenia do dyrektora komisji okręgowej. 2. Dyrektor komisji okręgowej rozpatruje zgłoszone zastrzeżenia w terminie 7 dni od daty ich otrzymania. 3. Rozstrzygnięcia dyrektora komisji okręgowej są ostateczne. 4. Nie przysługuje odwołanie od wyniku egzaminu.

24. Jaka będzie matura absolwentów szkół z ojczystym językiem mniejszości narodowych?	1. Absolwenci szkół lub oddziałów z językiem nauczania mniejszości narodowych mogą zdawać na egzaminie przedmiot lub przedmioty w języku polskim lub odpowiednio w języku danej mniejszości narodowej. Wyboru języka, w którym będzie zdawany przedmiot, absolwent dokonuje wraz z deklaracją wyboru przedmiotu, o której mowa w pytaniu 5. 2. Absolwenci szkół z językiem wykładowym mniejszości narodowych, którzy zdecydują się pisać maturę w języku ojczystym, otrzymają te same arkusze egzaminacyjne co pozostali uczniowie.
25. Czy matura zapewni dostanie się na wybrany kierunek studiów?	Matura nie daje gwarancji automatycznego dostania się na studia. Warunki rekrutacji na daną uczelnię ustala senat tej uczelni. Ustawa o szkolnictwie wyższym zastrzega, że uczelnie nie będą organizować egzaminów wstępnych dublujących maturę. To znaczy, jeżeli kandydat na studia zdał na maturze egzamin z wymaganego na dany wydział przedmiotu, to jego wynik z egzaminu maturalnego będzie brany pod uwagę w postępowaniu kwalifikacyjnym.

IV. STRUKTURA I FORMA EGZAMINU

1. Opis egzaminu

Egzamin maturalny z języka polskiego składa się z dwóch części:

- a) **ustnej** – zdawanej na jednym poziomie i ocenianej przez przedmiotowy zespół egzaminacyjny,
- b) **pisemnej** – zdawanej na poziomie podstawowym albo rozszerzonym, ocenianej przez egzaminatorów zewnętrznych okręgowej komisji egzaminacyjnej.

Ustna część egzaminu składa się z dwóch części:

- a) wypowiedzi zdającego na wybrany temat,
- b) rozmowy zdającego z przedmiotowym zespołem egzaminacyjnym dotyczącej tematu prezentacji i bibliografii.

Pisemna część egzaminu składa się z dwóch części:

- a) egzaminu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu,
- b) egzaminu sprawdzającego umiejętność pisania w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

2. Szczegółowy opis ustnej części egzaminu

Ustna część egzaminu trwa około 25 minut (prezentacja tematu około 15 minut i rozmowa z egzaminatorami – około 10 minut) i sprawdza przede wszystkim umiejętność komunikacji werbalnej oraz umiejętność organizowania warsztatu pracy.

1) Przygotowanie do egzaminu:

- a) nauczyciel języka polskiego przedstawia uczniowi na początku nauki w klasie maturalnej szkolną listę tematów,
- b) z listy zaproponowanych tematów uczeń wybiera jeden i określa sposób jego realizacji oraz zakres materiału służącego do opracowania tematu,
- c) liczba tematów przygotowanych w szkole przez nauczycieli języka polskiego powinna być taka, by zapewniała uczniom możliwość wyboru – jeden temat może być wybrany przez kilku uczniów,
- d) uczeń klasy przedmaturalnej, w terminie ustalonym przez szkołę, może zgłosić temat własny, wynikający z pozaszkolnych zainteresowań. Temat może być umieszczony na liście, jeśli uzyska akceptację zespołu nauczycieli polonistów redagujących szkolną listę tematów.
- e) materiały pomocnicze, które uczeń może (o ile temat na to pozwala) wykorzystać podczas egzaminu, to np.: wykonany przez siebie film, nagranie wywiadu lub wypowiedzi (np. gwarowej), fragmenty z literatury pełniące rolę cytatu, reprodukcje dzieł sztuki, kadry z filmu, fotografie (np. zabytków architektury), nagrania muzyczne; zdający może także korzystać z planu prezentacji, zgodnego z wzorem zamieszczonym na następnej stronie *Informatora*,
- f) Zgodnie z § 73. ust.5. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych „zdający dostarcza przewodniczącemu zespołu egzaminacyjnego wykaz bibliografii wykorzystanej do opracowania tematu nie później niż 4 tygodnie przed terminem części ustnej egzaminu maturalnego z danego języka” a tydzień przed egzaminem – ramowy plan prezentacji i wykaz materiałów pomocniczych (o ile takie przygotował). Niedostarczenie bibliografii w wyznaczonym terminie jest równoznaczne z rezygnacją z przystąpienia do części ustnej egzaminu.

Wzór dokumentu, z którego zdający może korzystać podczas egzaminu

Dokument nie może przekraczać 1 strony formatu A4.

Imię i nazwisko	
TEMAT	
I. Literatura podmiotu	
II. Literatura przedmiotu	
III. Ramowy plan wypowiedzi	
1. Określenie problemu	
2. Kolejność prezentowanych argumentów (treści)	
3. Wnioski	
IV. Materiały pomocnicze	
1.	Podpis zdającego
2.	
3.	

2) Egzamin:

- a) w części pierwszej sprawdzana jest umiejętność mówienia, wiedza w zakresie wyznaczonym przez temat i wykorzystanie przygotowanych materiałów pomocniczych,
- b) w części drugiej, w której sprawdzane są: rozumienie pytań przez zdającego, umiejętność formułowania odpowiedzi, umiejętność uzasadniania własnego stanowiska, egzaminatorzy podejmują ze zdającym rozmowę dotyczącą tematu lub/i bibliografii; zadane pytania odnotowują w protokole egzaminu,
- c) w obu częściach egzaminu, które są dla zdającego obowiązkowe, sprawdza się i ocenia: sprawność oraz poprawność językową. Nie ocenia się oddzielnie języka prezentacji i języka rozmowy. **Jeżeli zdający nie podjął rozmowy, nie uzyskuje punktów za język.**
- d) **rozmowę na wybrany przez ucznia temat przeprowadza się po wygłoszonej prezentacji.**

3. Zasady oceniania ustnej części egzaminu

Egzamin jest oceniany według kryteriów jednakowych w całym kraju.

W ustnej części egzaminu ocenie podlegają: prezentacja tematu (zawartość merytoryczna i kompozycja wypowiedzi), rozmowa o problemach związanych z prezentowanym zagadnieniem i sprawność językowa w obu częściach egzaminu.

Za ustną część egzaminu zdający może uzyskać 20 punktów w następującym układzie:

- za prezentację tematu:
5 pkt (3 za zawartość merytoryczną, 2 za kompozycję) – 25% ogólnej punktacji,
- za rozmowę:
7 pkt – 35% ogólnej punktacji,
- za język:
8 pkt (oceniany w obu częściach egzaminu) – 40% ogólnej punktacji.

Ustną część egzaminu ocenia przedmiotowy zespół egzaminacyjny według kryteriów załączonych na następnej stronie.

Wyniki egzaminu maturalnego w części ustnej

Zdający zdał egzamin maturalny w części ustnej z języka polskiego, jeżeli uzyskał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania.

KRYTERIA OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO								
KRY- TE- RIA	PREZENTACJA				ROZMOWA	punkty	JĘZYK	punkty
	REALIZACJA TEMATU	punkty	KOMPOZYCJA WYPOWIEDZI	punkty				
	Maturzysta:		Maturzysta:		Maturzysta:		Maturzysta	
I	- zna, rozumie i na ogół poprawnie interpretuje materiał rzeczowy - trafnie dobiera materiał rzeczowy - prezentuje podstawowe zagadnienia w związku z tematem (rozumie temat) - podejmuje częściowo udaną argumentację - poprawnie odtwarza interpretację, sądy, opinie; formułuje na ogół poprawne wnioski - wykorzystuje materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga)	1	- buduje wypowiedź na ogół uporządkowaną i spójną (dopuszczalne zachwiania logicznego ciągu lub proporcji poszczególnych części wypowiedzi)	1	- formułuje na ogół adekwatne do pytań i poprawne merytorycznie odpowiedzi, wykorzystując przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze	2	- przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii, fleksji, leksyki, frazeologii, składni (dopuszczalne usterki językowe) - posługuje się stylem komunikatywnym, stosownym do sytuacji (dopuszczalna schematyczność), wystarczającym słownictwem - posługuje się terminologią specjalistyczną w zakresie niezbędnym do realizacji tematu	2
II	- zna i rozumie materiał rzeczowy, poprawnie go interpretuje, wykorzystując podstawowe konteksty (o ile temat tego wymaga) - wykorzystuje w funkcji argumentacyjnej trafnie dobrany materiał rzeczowy (selekcjonuje materiał) - prezentuje zagadnienia w ścisłym związku z tematem (rozumie temat) - jasno formułuje główną myśl wypowiedzi i trafnie dobiera argumenty - formułuje wnioski, sądy i opinie - funkcjonalnie wykorzystuje materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga)	2	- buduje wypowiedź zorganizowaną, tzn. z wyraźnym punktem wyjścia, uporządkowaną argumentacją i logicznym wnioskiem (zakończeniem) - buduje wypowiedź spójną, o właściwych proporcjach; umiejętnie gospodaruje czasem	2	- formułuje na ogół adekwatne do pytań i poprawne merytorycznie odpowiedzi, wykorzystując przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze - uzasadnia własne stanowisko (rozumie stanowisko rozmówcy); uczestniczy w rozmowie - dostosowuje do pytania stopień szczegółowości (ogólności) odpowiedzi	5	- przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii, fleksji, leksyki, frazeologii, składni (dopuszczalne usterki językowe) - posługuje się komunikatywnym, stosownym do sytuacji stylem - posługuje się słownictwem stosownym i zróżnicowanym - przestrzega zasad etykiety językowej - posługuje się terminologią właściwą do realizacji tematu - stosuje środki językowe typowe dla rozmowy	4
III	- zna i rozumie wybrany materiał, wnikliwie go interpretuje, przywołując różnorodne konteksty - wykorzystuje w funkcji argumentacyjnej trafnie dobrany materiał (selekcjonuje materiał) - prezentuje zagadnienia w ścisłym związku z tematem (rozumie temat) - formułuje i rozwiązuje problemy badawcze, hierarchizuje argumenty - formułuje wnioski, sądy i opinie, wartościuje; uogólnia, syntetyzuje - funkcjonalnie wykorzystuje materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga)	3			- formułuje na ogół adekwatne do pytań i poprawne merytorycznie odpowiedzi, wykorzystując przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze - przekonująco uzasadnia własne stanowisko (rozumie stanowisko rozmówcy), swobodnie uczestniczy w rozmowie - dostosowuje do pytania stopień szczegółowości (ogólności) odpowiedzi	7	- przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii, fleksji, leksyki, frazeologii, składni - posługuje się stylem stosownym do sytuacji, komunikatywnym, o wyraźnych cechach indywidualnych - przestrzega zasad etykiety językowej - posługuje się bogatym słownictwem, posługuje się bogatą terminologią (unikając pseudonaukowości) - swobodnie stosuje środki językowe typowe dla rozmowy	6
								8

Uwaga: punkty przyznaje się za całość opisaną na danym poziomie, nie przyznaje się punktów częściowych. Wytłuszczone zostały kryteria, które zdający musi spełnić, aby uzyskać liczbę punktów z danego poziomu. Jeśli wypowiedź zdającego nie spełnia kryteriów opisanych na poziomie I, nie przyznaje się punktów. Wypowiedź zdającego może być oceniona np. tak: za sposób realizacji tematu – 3pkt, za kompozycję wypowiedzi – 2pkt, za rozmowę – 5pkt, za język – 8pkt, razem 18pkt na 20 możliwych do uzyskania.

4. Szczegółowy opis pisemnej części egzaminu

Pisemna część egzaminu na obu poziomach sprawdza umiejętność rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego i pisania własnego tekstu w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny.

Na rozwiązanie zadań z arkusza z poziomu podstawowego zdający ma 170 minut, a z arkusza z poziomu rozszerzonego 180 minut.

Poziom podstawowy

Arkusz na poziomie podstawowym składa się z dwóch części:

- a) części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu,
- b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu.

Część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu zawiera:

- a) tekst (do 1000 słów),
- b) test (10-16 zadań otwartych i/lub zamkniętych) z miejscami na wpisanie odpowiedzi.

Tekst służący do sprawdzenia umiejętności czytania będzie:

- a) publicystyczny lub popularnonaukowy,
- b) przejrzyste skonstruowany,
- c) napisany staranną polszczyzną,
- d) nieobrażający uczuć i światopoglądu zdającego.

Pytania testu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu mogą dotyczyć:

- a) poziomu znaczeń, czyli:
 - rozumienia słów, związków frazeologicznych, zdań; odczytywania znaczeń dosłownych i metaforycznych, znaczeń słów z kontekstu, odróżniania informacji od opinii, znajdowania słów – kluczy,
 - rozumienia myśli zawartej w akapicie lub części tekstu, wyszukiwania informacji, selekcjonowania informacji, hierarchizowania, porównywania, dostrzegania analogii i przeciwieństw,
 - rozumienia głównej myśli tekstu (rozumienia tekstu jako całości) oraz umiejętności wnioskowania;
- b) poziomu struktury, czyli:
 - kompozycji tekstu, tj. odróżniania wstępu, rozwinięcia, zakończenia, wskazywania zasady kompozycyjnej,
 - odkrywania związków logicznych, czyli rozumienia toku przyczynowo-skutkowego, wskazywania, np.: tezy, hipotezy, argumentów, kontrargumentów, przykładów, wniosków, zależności między zdaniami, akapitami i częściami tekstu,
 - rozumienia znaczenia występujących w tekście wyrazów, wskazujących na tok myślenia autora (sygnalizujących wnioskowanie, podtrzymywanie myśli, zwrot myśli, dygresję, powtórzenie myśli, nawiązanie do myśli zawartej w poprzednim akapicie);
- c) poziomu komunikacji, czyli:
 - genezy tekstu,
 - rozpoznawania nadawcy,
 - dostrzegania celu tekstu (intencji nadawcy),
 - adresata i sposobu oddziaływania na niego,
 - dostrzegania cech stylistycznych tekstu i rozumienia funkcjonalności środków językowych.

Część sprawdzająca umiejętność pisania własnego tekstu zawiera:

- a) 2 tematy wypracowania do wyboru,
- b) strony przeznaczone na napisanie wypracowania.

Poziom rozszerzony

Arkusz na poziomie rozszerzonym składa się z dwóch części:

- a) części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu,
- b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu.

Część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu zawiera:

- a) tekst (do 1000 słów),
- b) test (do 10 zadań otwartych i/lub zamkniętych) z miejscami na wpisanie odpowiedzi.

Tekst (jeden lub kilka) służący do sprawdzenia umiejętności czytania będzie:

- a) publicystyczny, popularnonaukowy, naukowy,
- b) przejrzyste skonstruowany,
- c) napisany staranną polszczyzną,
- d) nieobrażający uczuć i światopoglądu zdającego.

Pytania testu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu mogą dotyczyć:

- a) poziomu znaczeń, czyli:
 - rozumienia słów, związków frazeologicznych, zdań; odczytywania znaczeń dosłownych i metaforycznych, znaczeń słów z kontekstu, odróżniania informacji od opinii, znajdowania słów – kluczy,
 - rozumienia myśli zawartej w akapicie lub części tekstu, wyszukiwania informacji, selekcjonowania informacji, hierarchizowania, porównywania, dostrzegania analogii i przeciwieństw,
 - rozumienia głównej myśli tekstu (rozumienia tekstu jako całości) oraz umiejętności wnioskowania;
- b) poziomu struktury, czyli:
 - kompozycji tekstu, tj. odróżniania wstępu, rozwinięcia, zakończenia, wskazywania zasady kompozycyjnej,
 - odkrywania związków logicznych, czyli rozumienia toku przyczynowo-skutkowego, wskazywania, np.: tezy, hipotezy, argumentów, kontrargumentów, przykładów, wniosków, zależności między zdaniami, akapitami i częściami tekstu,
 - rozumienia znaczenia występujących w tekście wyrazów, wskazujących na tok myślenia autora (sygnalizujących wnioskowanie, podtrzymywanie myśli, zwrot myśli, dygresję, powtórzenie myśli, nawiązanie do myśli zawartej w poprzednim akapicie);
- c) poziomu komunikacji, czyli:
 - genezy tekstu,
 - rozpoznawania nadawcy,
 - dostrzegania celu tekstu (intencji nadawcy),
 - adresata i sposobu oddziaływania na niego,
 - dostrzegania cech stylistycznych tekstu i rozumienia funkcjonalności środków językowych.

5. Pisanie na poziomie podstawowym i rozszerzonym

1. Na obu poziomach egzaminu sprawdzającego umiejętność pisania punktem wyjścia pracy abiturienta jest tekst (do 1000 słów), zawarty w arkuszu egzaminacyjnym.

Na poziomie podstawowym tematy są redagowane w odniesieniu do jednego lub więcej utworów literackich albo fragmentu/fragmentów utworów literackich wymienionych w rozdziale *Wymagania egzaminacyjne* i zobowiązują do odczytania utworu/utworów głównie na poziomie idei. Tematy będą zawierać polecenie, np.: zanalizowania, zinterpretowania, porównania, skomentowania, napisania opinii o problemie zawartym w tekście oraz jej uzasadnienia, scharakteryzowania bohatera i jego kreacji, języka utworu, prądu, zjawiska typowego dla epoki.

Na poziomie rozszerzonym tematy są redagowane na podstawie jednego lub więcej tekstów albo fragmentów tekstów i zobowiązują do odczytania utworu/utworów zarówno na poziomie idei, jak i organizacji. Tematy będą zawierać polecenie, np.: zanalizowania i zinterpretowania tekstów, interpretowania tekstu literackiego we wskazanym kontekście, np.: filozoficznym, historycznoliterackim, kulturowym, kontekście utworów literackich wymienionych w rozdziale *Wymagania egzaminacyjne*, porównania tekstów, wyrażenia własnej opinii na temat tekstów kultury i problemów w nich zawartych oraz uzasadnienia jej, przeanalizowania języka tekstu, polemizowania z poglądem wyrażonym w tekście.

2. W trakcie pisania egzaminu zdający mogą korzystać ze słownika ortograficznego i słownika poprawnej polszczyzny.
3. **Wypracowanie maturalne zdającego powinno być nie krótsze niż około 250 słów. W wypracowaniu krótszym niż około 250 słów będzie oceniane tylko rozwinięcie tematu, natomiast styl, kompozycja, zapis i język pracy nie będą oceniane.**

6. Zasady oceniania pisemnej części egzaminu

Schematy oceniania przygotowuje się według następującej zasady:

Na poziomie podstawowym

- część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu
– 20 punktów z 70 możliwych do uzyskania na tym poziomie,
- część sprawdzająca umiejętność pisanie na poziomie podstawowym
– 50 punktów z 70 możliwych do uzyskania na tym poziomie.

Na poziomie rozszerzonym

- część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu
– 10 punktów z 50 możliwych do uzyskania na tym poziomie,
- część sprawdzająca umiejętność pisanie
– 40 punktów z 50 możliwych do uzyskania na tym poziomie.

Poziom podstawowy

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu zadania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest w arkuszu egzaminacyjnym obok zadania, a w modelu odpowiedzi uszczegółowione są zasady przyznawania punktów.

W części sprawdzającej umiejętność pisanie za kryteria najważniejsze uznaje się rozwinięcie tematu i poprawność językową, za kryteria wspomagające – kompozycję i styl. W punktacji uwzględnia się także ocenę szczególnych walorów pracy.

Waga kryteriów

w części sprawdzającej umiejętność pisanie na poziomie podstawowym za:

rozwinięcie tematu	25 punktów	=	50%
kompozycję	5 punktów	=	10%
styl	5 punktów	=	10%
język	12 punktów	=	24%
zapis (ortografia i interpunkcja)	3 punkty	=	6%
Razem	50 punktów	=	100%

Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 4 punkty, które przyznaje się za pracę ocenioną poniżej maksymalnej liczby punktów, jednak wyróżniającą się oryginalnością w zakresie rozwinięcia tematu, kompozycji, stylu lub języka. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 50.

Poziom rozszerzony

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu pytania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest obok zadania, a w modelu odpowiedzi uszczegółowione są zasady przyznawania punktów.

W części sprawdzającej umiejętność pisanie zdający otrzymuje najwięcej punktów za rozwinięcie tematu.

Waga kryteriów

w części sprawdzającej umiejętność pisanie na poziomie rozszerzonym za:

rozwinięcie tematu	26 punktów	=	65%
kompozycję	2 punkty	=	5%
styl	2 punkty	=	5%
język	8 punktów	=	20%
zapis (ortografia i interpunkcja)	2 punkty	=	5%
Razem	40 punktów	=	100%

Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 4 punkty. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 40.

W ocenianiu wypracowania maturalnego stosuje się kryteria opublikowane w informatorze maturalnym. Obowiązuje również decyzja dyrektora CKE, którą cytujemy poniżej.

Decyzja Dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z dnia 10 maja 2006 roku w sprawie postępowania w przypadku wypracowania maturalnego z języka polskiego zawierającego kardynalne błędy rzeczowe

Na podstawie:

art. 9a Ustawy o systemie oświaty;

§ 82. ust. 3 i 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU z 2004 r. nr 199, poz. 2046 oraz z 2005 r. nr 74, poz. 649, nr 108, poz. 905 i nr 218, poz. 1840), podejmuję decyzję o sposobie postępowania w przypadku wypracowania maturalnego z języka polskiego zawierającego kardynalne błędy rzeczowe:

- a. jeżeli egzaminator stwierdzi, że wypracowanie maturzysty zawiera błędy rzeczowe, które ewidentnie dowodzą, że autor wypracowania nie zna tekstu literackiego, o którym pisze, powinien pracę skierować do Przewodniczącego Zespołu Egzaminatorów jako niezgodną z definicją przedstawioną w rozporządzeniu ministra.

- b. Przewodniczący Zespołu Egzaminatorów kieruje pracę do koordynatora OKE, który – po konsultacji z ekspertem z CKE – podejmuje decyzję o ocenie wypracowania.

Wyjaśnienie

§ 82. ust. 3 i 4 mówi, że egzamin pisemny z języka polskiego w części drugiej poziomu podstawowego i na poziomie rozszerzonym polega na „napisaniu tekstu własnego związanego z tekstem literackim, zawartym w arkuszu egzaminacyjnym”. Jeżeli maturzysta pisze o „tej Kordianie, która nie mogła się porozumieć z mężem”, to zapewne jest to inny, być może dopiero powstający utwór, ale na pewno nie ten, którego fragmenty zamieszczono w arkuszu.

Na 0 punktów oceniane są także wypracowania na temat inny niż zamieszczony w arkuszu.

Wyniki egzaminu maturalnego w części pisemnej

Zdający zdał egzamin maturalny w części pisemnej z języka polskiego, jeżeli uzyskał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania za rozwiązanie zadań z arkusza dla tego poziomu, do którego przystąpił.

V. WYMAGANIA EGZAMINACYJNE

Standardy wymagań, będące podstawą przeprowadzania egzaminu maturalnego z języka polskiego, obejmują trzy obszary:

- I. Wiadomości i rozumienie,
- II. Korzystanie z informacji,
- III. Tworzenie informacji.

W ramach każdego obszaru cyframi arabskimi oznaczono standardy wynikające z *Podstawy programowej* z języka polskiego. Przedstawiają one tylko te wiadomości i umiejętności, które będą sprawdzane na egzaminie maturalnym. Podpunkty oznaczone literami przedstawiają:

- zakres treści nauczania, na podstawie których może być sprawdzany stopień opanowania określonej w standardzie umiejętności,
- rodzaje informacji do wykorzystania podczas egzaminu,
- rodzaje informacji do tworzenia.

Schemat ten dotyczy poziomu podstawowego i rozszerzonego.

Przedstawione poniżej standardy wymagań egzaminacyjnych z języka polskiego są dosłownym przeniesieniem fragmentu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 kwietnia 2003 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów.

Standardy wymagań egzaminacyjnych

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający wie, zna i rozumie:*

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE WIEDZY O JĘZYKU	
1) co to jest znak i jakie są rodzaje znaków: a) zna typy znaków (np. ikonograficzne, językowe), b) wie, co to znaczy, że określony zbiór znaków jest systemem, c) rozumie istotę języka jako dwuklasowego systemu znaków, 2) jakie są podsystemy języka: a) zna podsystem fonetyczny, leksykalny i gramatyczny; wie, co to wyraz, a co forma wyrazowa, b) zna podstawowe pojęcia leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe, to znaczy zna podstawy gramatyki języka polskiego, 3) na czym polega bogactwo leksykalne i frazeologiczne polszczyzny i jak je pomnażać środkami rodzimymi: a) zna pojęcia synonimii, antonimii, polisemii, homonimii leksykalnej, b) zna podstawowe procesy słowotwórcze polszczyzny, c) zna definicję i rozróżnia typy frazeologizmów, d) zna pojęcie neosemantyzacji, 4) co to znaczy mówić i pisać poprawnie: a) zna pojęcie kultury języka, normy językowej i błędu językowego,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) co to jest stylizacja biblijna, 2) na czym polega funkcja kreatywna i funkcja fatyczna tekstu, 3) na czym polega retoryczna organizacja tekstu, okres retoryczny, 4) jakie są podstawowe cechy języka poszczególnych epok literackich,

b) zna podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne), 5) czym różni się polszczyzna mówiona od pisanej, czyli zna podstawowe cechy obu typów języka, wynikające z różnic sytuacji komunikacyjnej, 6) na czym polega społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny: a) zna pojęcie dialektu ludowego i gwary ludowej, b) wie, co to są gwary środowiskowe i zawodowe, c) zna pojęcie regionalizmu językowego, 7) jakie są style współczesnej polszczyzny: a) zna pojęcie stylu językowego, a także stylów artystycznych i użytkowych, b) zna podstawowe cechy stylów pisanych (urzędowego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego) i mówionych (monologowego, dialogowego), 8) co to jest stylizacja językowa i jakie są podstawowe typy stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja tekstu), 9) co to jest akt mowy i jakie są rodzaje aktów mowy; wie o składnikach aktu mowy, o jego sensie dosłownym i intencjonalnym, 10) jakie są podstawowe funkcje tekstów językowych; zna funkcję komunikacyjną, impresywną, ekspresywną i poetycką tekstu, 11) na czym polega umiejętność przekonywania; co to są zabiegi perswazyjne i nieuczcziwe używanie języka: a) zna pojęcia perswazji językowej i manipulacji oraz etyki językowej, b) zna językowe środki wykorzystywane w tych zabiegach, 12) na czym polega umiejętność publicznego zabierania głosu oraz zna podstawowe pojęcia retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę, 13) jak sprawnie posługiwać się polszczyzną w zależności od sytuacji komunikacyjnej: a) zna zasadę stosowności wypowiedzi, b) wie, kiedy posługiwać się językowymi odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi, 14) na czym polega językowy <i>savoir-vivre</i>, czyli zna sposoby zwracania się do innych, zasady grzeczności, np. w dyskusji, w korespondencji, 15) jakie były najważniejsze procesy językowe w historii języka i jakie ślady pozostawiły one we współczesnej polszczyźnie (podstawowe procesy fonetyczne, a także leksykalne - rozwój znaczeniowy wyrazów, zapożyczenia), 16) jakie są językowe rezultaty kontaktów polszczyzny z innymi językami, dawniej i dziś: a) wie, z jakich języków polszczyzna przede wszystkim zapożyczała środki językowe, b) zna pojęcia zapożyczenia leksykalnego i kalki językowej (znaczeniowej i strukturalnej), 17) co to znaczy, że język jest wartością, czyli wie, co to	
---	--

jest wartość sama w sobie (autoteliczna) i wartość użytkowa języka (język jako narzędzie),	
W ZAKRESIE WIEDZY O LITERATURZE I KULTURZE	
18) utwory literackie i inne teksty kultury, wskazane w podstawie programowej dla zakresu podstawowego, ważne dla poczucia tożsamości narodowej i przynależności do wspólnoty europejskiej i światowej, 19) podstawowe tematy, motywy i wątki, występujące w utworach literackich i innych tekstach kultury, 20) podstawowe wyróżniki utworu literackiego oraz właściwości różnych rodzajów i gatunków literackich, konwencji stylistycznych i tradycji literackich, 21) podstawowe pojęcia z zakresu poetyki (wersyfikacja, kompozycja, stylistyka, genologia), teorii literatury i historii literatury, np. konwencja literacka, prąd artystyczny, rodzaj i gatunek literacki; temat, wątek, motyw, styl, 22) podstawowe procedury analizy utworu literackiego, np. odnalezienie dominanty kompozycyjnej; rozpoznanie konwencji rodzaju i gatunku literackiego, określenie nadawcy i odbiorcy, konwencji estetycznej i stylistycznej, rozpoznanie przesłania ideowego dzieła, 23) podstawowe kategorie estetyczne: komizm, tragizm, patos, ironia oraz ich funkcje – w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów, 24) style w sztuce, ich cechy i związek z kulturą epoki, 25) pojęcie tradycji literackiej i podstawowe wyznaczniki różnych tradycji (staropolskiej i oświeceniowej; romantycznej i pozytywistycznej; młodopolskiej i awangardowej), 26) cechy kodów komunikacyjnych sztuk innych niż literatura, np. teatru, filmu, malarstwa, 27) zjawiska kultury dawnej i współczesnej – ważne dla zrozumienia czytanych utworów, 28) podstawowe konteksty interpretacyjne poznanych utworów, rozumie rolę kontekstu w odczytywaniu utworu, 29) pojęcia: kultura wysoka, masowa, elitarna, kultura pop, arcydzieło, kicz, 30) wpływ środków masowego przekazu (prasy, radia, telewizji, Internetu) na przemiany w kulturze współczesnej, 31) wartości narodowe i związane z własnym dziedzictwem kulturowym (np. patriotyzm, ojczyzna, mała ojczyzna, naród, społeczeństwo); wartości stanowiące dorobek cywilizacji śródziemnomorskiej,	jak na poziomie podstawowym oraz: 5) teksty wskazane w podstawie programowej dla zakresu rozszerzonego i poznane w trakcie lektury własnej, 6) toposy i motywy ważne dla kultury śródziemnomorskiej, 7) przemiany w obrębie najważniejszych gatunków literackich (np. dramatu jako gatunku, eposu, powieści, sonetu, pieśni, hymnu, trenu i innych gatunków lirycznych), 8) związki rodzajów i gatunków literackich z prądami artystycznymi (np. wiąże satyrę i bajkę z klasycystycznym, a sielankę – z sentymentalnym nurtem oświecenia), 9) wykładniki artystyczne komizmu, tragizmu, patosu, ironii oraz groteski - w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów, 10) pojęcie dziedzictwa kulturowego, 11) określenie „postmodernizm”, 12) wartości niesione przez różne tradycje literackie i kierunki filozoficzne, 13) związek między dominującą funkcją językową tekstu i jego formą oraz gatunkiem, 14) związki zachodzące między różnymi warstwami utworu literackiego,

W ZAKRESIE REDAGOWANIA TEKSTÓW	
32) jakie są zasady kompozycji dłuższych wypowiedzi pisemnych i ustnych, 33) jakie są zasady przekształcania tekstu pisanego, np. zasady streszczania, skracania i rozwijania tekstu oraz zasady cytowania, 34) jakie są podstawowe zasady tworzenia takich tekstów, jak interpretacja utworu literackiego, rozprawka, referat, recenzja; zna cechy językowe i formalne wymienionych gatunków piśmiennictwa, 35) na czym polega praca redakcyjna nad tekstem (kolejność podawania informacji, adiustacja tekstu, tworzenie tytułów, wyróżnienia techniczne), 36) jakie są podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego.	jak na poziomie podstawowym oraz: 15) jakie są podstawowe cechy eseju i tekstu naukowego; zna cechy językowe i formalne wymienionych gatunków piśmiennictwa.

*Określenie „wie i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o języku i redagowania tekstów; określenie „zna i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o literaturze i kulturze.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE ODBIORU TEKSTÓW KULTURY	
1) rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, rycinie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju, 2) wskazać w tekście określone formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe, 3) rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form; pokazać poprawne i manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi, 4) wyróżnić w tekście związki frazeologiczne i odczytać ich znaczenia, 5) odczytać dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów, 6) odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego, 7) wskazać istotne cechy języka mówionego i pisanego oraz rozpoznać (według określonych cech), czy dany tekst jest mówiony, czy pisany, 8) wskazać i rozpoznać w tekście elementy gwar terytorialnych, zawodowych i środowiskowych, 9) wskazać podstawowe cechy językowe poszczególnych stylów; rozpoznać (według określonych cech), w jakim stylu pisany jest wskazany fragment, 10) wskazać w tekście stylizację; rozpoznać typ stylizacji, 11) odróżnić intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia; wydobyć ukryte cechy aktu mowy; dostrzec ironię, sarkazm, prowokację	jak na poziomie podstawowym,

w tekście wypowiedzi, 12) rozpoznać funkcje określonych tekstów i wskazać środki językowe służące tym funkcjom, 13) rozpoznać w tekście językowe środki perswazji i manipulacji: odróżnić środki etyczne od nieetycznych, szczerość od nieszczerości wypowiedzi, pokazać określone środki perswazji językowej, wskazać tekst zawierający manipulację językową, odróżnić zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów, 14) we współczesnej polszczyźnie wskazać ślady procesów dawnych; wskazać typy zmian znaczeniowych w wyrazach, np. uabstrakcyjnienie, uogólnienie, zmiana nacechowania, 15) rozpoznać w tekście wyrazy zapożyczone i podać ich polskie odpowiedniki, 16) wskazać konsekwencje nadmiernego zapożyczania do współczesnej polszczyzny elementów angloamerykańskich,	
W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:	
17) odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu), 18) wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, wykorzystane w nim argumenty i sformułowane wnioski, 19) rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję, 20) rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu, 21) nazwać funkcję tekstu, 22) rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazwać środki językowe i ich funkcję w tekście, 23) rozpoznać cechy gatunkowe tekstu, 24) odtworzyć informacje sformułowane wprost, przetworzyć informacje, np. porządkować i hierarchizować, stosować do rozwiązania problemu, wskazać przyczyny i skutki, oddzielić informacje od opinii,	jak na poziomie podstawowym oraz w tekstach naukowych (np. filozoficznych, teoretycznoliterackich i językoznawczych),
W tekstach literackich:	
25) rozpoznać tematy, wątki, motywy, 26) rozpoznać nadawcę i odbiorcę oraz bohatera i sposoby jego kreowania w utworze, 27) określić podstawowe wyznaczniki poetyki utworu (z zakresu wersyfikacji, stylistyki, kompozycji, genologii), 28) odczytać treści dosłowne i ukryte utworu, 29) wykorzystać w odczytaniu sensu utworu miejsca znaczące (tytuł, puentę, kompozycję, słowa-klucze), 30) rozpoznać w tekście językowe środki artystycznego wyrazu, 31) dostrzegać najistotniejsze zagadnienia utworu, stawiać hipotezy, problematyzować odczytanie tekstu, 32) wskazać różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną, 33) rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. biblijne, antyczne, romantyczne,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) rozpoznać funkcję występujących w utworze tematów, toposów, motywów, 2) wskazać funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego np. biblijnego, antycznego, 3) wskazać związki między różnymi warstwami utworu, 4) podporządkować odczytanie utworu wybranej metodologii,

34) wskazać podstawowe konteksty utworu i wykorzystać je w interpretacji, 35) rozpoznać przybliżony czas powstania utworu, 36) rozpoznać konwencję literacką utworu, 37) rozpoznać styl utworu, np. wiersza renesansowego, barokowego, klasycystycznego, romantycznego, 38) rozpoznać cechy gatunkowe analizowanego utworu, 39) rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację, 40) dostrzec cechy wspólne i różne wskazanych utworów, 41) dostrzec związki między utworem literackim i innymi dziełami sztuki, 42) dostrzec w utworze wartości charakterystyczne dla epoki, 43) rozpoznać powiązania utworów z historią Polski i Europy (tradycją narodową, europejską), 44) dostrzec etyczne i estetyczne wartości utworu literackiego, 45) dostrzec wartości uniwersalne i narodowe, 46) rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną, 47) odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji.	5) dostrzec związki utworu literackiego z kulturą i filozofią epoki, 6) rozpoznać znaki tradycji, np. judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej, 7) wskazać tradycję literacką, 8) dostrzec przemiany gatunku literackiego, 9) wskazać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej, 10) rozpoznać charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu czytanych utworów, 11) dostrzec strukturę artystyczną utworu, 12) rozpoznać podstawowe wyróżniki kodu innych niż literackie dziedzin sztuki - w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł, np. plastycznych, teatralnych, filmowych.
--	---

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE TWORZENIA TEKSTU WŁASNEGO	
1) poprawnie mówić i pisać, ze świadomością tego, dlaczego tak właśnie to robi, 2) wypowiadać się ze świadomością intencji swojej wypowiedzi: dobrać odpowiednie środki leksykalne, np. synonimy, antonimy; poprawnie posługiwać się związkami frazeologicznymi, 3) napisać tekst w określonym stylu, 4) skonstruować tekst mający przekonać kogoś do czegoś, stosując określone środki perswazji językowej, 5) publicznie zabrać głos, stosując podstawowe zasady retoryczne, 6) właściwie skonstruować wystąpienie, używać językowych środków grzeczności, unikać agresywności i brutalizacji wypowiedzi, 7) zachować się właściwie językowo w różnych sytuacjach, prawdziwych i modelowanych dla celów dydaktycznych; wybrać środki językowe, głównie leksykalne i frazeologiczne, stosowne w danej sytuacji, 8) zachować się zgodnie z zasadami językowego savoir-vivre'u; różnicować środki językowe ze względu na ich wartość „grzecznościową”,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) redagować własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu (próba eseju, interpretacja porównawcza), 2) integrować wiedzę z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze, 3) formułować oceny według wskazanych przez siebie kryteriów, 4) świadomie dobierać środki językowe, unikając kiczu literackiego (np. stylu afektowanego, kwiecistego),

9) na wybranych przykładach pokazać, że język się zmienia, 10) przekonać słuchacza, że język jest wartością, 11) napisać dłuższy tekst (rozprawkę, recenzję, referat, interpretację utworu literackiego lub jego fragmentu), przestrzegając podstawowych zasad jego organizacji; dostosować formę do tematu wypowiedzi, 12) gromadzić, selekcjonować materiał, hierarchizować argumenty, formułować hipotezy i wnioski, 13) interpretować utwór na podstawie jego analizy, odnosić stwierdzenia do analizowanego tekstu, 14) porównywać utwory, 15) stosować podstawowe pojęcia z zakresu historii literatury, poetyki, teorii literatury i nauki o języku, a także terminy i pojęcia z zakresu sztuk pięknych, 16) przywołać właściwe konteksty, np. odnieść utwór do biografii autora, filozofii, religii, życia, człowieka, 17) streszczać, parafrazować, cytować, komentować, wnioskować, 18) formułować i uzasadniać opinie, 19) prezentować własne przeżycia wynikające z kontaktów ze sztuką, 20) uczestniczyć w dialogu, dyskusji, bronić swojego stanowiska, 21) mówić i pisać z dbałością o estetykę wypowiedzi,	
W ZAKRESIE SAMOKSZTAŁCENIA	
22) korzystać z klasycznych źródeł informacji: słowników (np. ortograficznego, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, terminów literackich), encyklopedii, 23) korzystać z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji, 24) wykonać opis bibliograficzny, 25) wyszukać literaturę przedmiotu, dokonać jej selekcji według określonych kryteriów; wykorzystać ją do opracowania tematu, 26) scalać zdobyte informacje w różne formy wypowiedzi, 27) notować, sporządzić plan, konspekt, 28) gromadzić teksty literackie i inne teksty kultury, poznane w toku lektury własnej, stanowiące odniesienie do lektur poznanych w szkole, 29) analizować i korygować błędy językowe popełnione przez siebie lub dostrzeżone w czytanych tekstach.	jak na poziomie podstawowym oraz: 5) tworzyć zestawy bibliograficzne na określony temat, 6) sporządzać przypisy, 7) tworzyć bazy danych, 8) sporządzać zapis komputerowy, audio i wideo.

Z ustawowych zapisów wynika, że informator powinien zawierać także opis zakresu egzaminu. Ponieważ temat maturalny z języka polskiego zredagowany jest w odniesieniu do tekstu literackiego, który zdający otrzymuje, chcemy poinformować, że tematy wypracowań na egzaminie pisemnym będą formułowane na podstawie *Standardów wymagań egzaminacyjnych*, w związku z następującymi utworami:

na poziomie podstawowym

1. literatura polska

- *Bogurodzica* w kontekście poezji średniowiecznej
- Jan Kochanowski – fraszki (od 2009 r.), pieśni i treny (wybór)
- Jan Andrzej Morsztyn – wybór wierszy
- Daniel Naborowski – wybór wierszy
- Wacław Potocki – wybór wierszy

- Ignacy Krasicki – bajki (od 2009 r.), satyry (wybór), *Hymn do miłości ojczyzny*
- Adam Mickiewicz – *Romantyczność* (od 2009 r.)
- Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*
- Adam Mickiewicz *Dziady* cz. III
- Juliusz Słowacki *Kordian*: akt I, akt II, akt III sc. 5 i 6
- Zygmunt Krasiński *Nie-Boska komedia*: część I, część III (scena w obozie rewolucji), część IV (scena w obozie arystokracji i scena finałowa)
- Adam Mickiewicz – wybór wierszy
- Juliusz Słowacki – wybór wierszy
- Cyprian Kamil Norwid – wybór wierszy
- Bolesław Prus *Lalka*
- Eliza Orzeszkowa *Nad Niemnem* – fragmenty z tomu III: rozmowa Andrzejowej Korczyńskiej z synem, rozmowa Benedykta Korczyńskiego z synem
- Eliza Orzeszkowa *Gloria victis*
- Maria Konopnicka *Mendel Gdański*
- Bolesław Prus *Kamizelka*
- Henryk Sienkiewicz *Potop*, *Quo vadis* (od 2009 r.)
- Kazimierz Przerwa-Tetmajer – wybór wierszy
- Jan Kasprówicz – wybór wierszy
- Leopold Staff – wybór wierszy z różnych epok
- Stanisław Wyspiański *Wesele*
- Władysław Stanisław Reymont *Chłopi* (t. I)
- Stefan Żeromski *Ludzie bezdomni*
- Stefan Żeromski *Przedwiośnie*
- Witold Gombrowicz *Ferdynand* – rozdz. II, III, VI, VII, VIII, IX, X, XII, XIV
- Zofia Nałkowska *Granica*
- Tadeusz Borowski *Pożegnanie z Marią* (*Pożegnanie z Marią, U nas, w Auschwitzu ...*, *Proszę państwa do gazu, Bitwa pod Grunwaldem*)
- Gustaw Herling-Grudziński *Inny świat*
- Bolesław Leśmian – wybór wierszy
- Julian Tuwim – wybór wierszy
- Maria Pawlikowska-Jasnorzewska – wybór wierszy
- Czesław Miłosz – wybór wierszy
- Krzysztof Kamil Baczyński – wybór wierszy
- Tadeusz Różewicz – wybór wierszy
- Zbigniew Herbert – wybór wierszy
- Miron Białoszewski – wybór wierszy
- Wisława Szymborska – wybór wierszy
- Stanisław Barańczak – wybór wierszy
- Jan Twardowski – wybór wierszy
- Sławomir Mrożek *Tango*
- Hanna Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*

Uwaga: wymagana jest także znajomość kontekstów biblijnych, antycznych i innych.

2. literatura powszechna

- Sofokles *Król Edyp*
- Horacy – wybór pieśni
- William Szekspir *Makbet*
- Molière *Świętoszek*
- Jan Wolfgang Goethe *Cierpienia młodego Wertera*
- Fiodor Dostojewski *Zbrodnia i kara*
- Joseph Conrad *Jądro ciemności*
- Albert Camus *Dżuma*

na poziomie rozszerzonym

jak na poziomie podstawowym, a ponadto:

1. literatura polska
 - Jan Kochanowski *Treny*
 - Juliusz Słowacki *Kordian*
 - Witold Gombrowicz *Trans-Atlantyk*
 - Maria Kuncewiczowa *Cudzoziemka*
 - Stanisław Ignacy Witkiewicz *Szewcy*
 - Jan Paweł II *Pamięć i tożsamość* (od 2009 r.)
2. literatura powszechna
 - Dante *Boska Komedia* – fragmenty *Piekle*
 - Jan Wolfgang Goethe *Faust* – część I: fragmenty sceny w pracowni (rozmyślania Fausta o sobie i swoim życiu, rozmowa z Mefistofeilesem)
 - Franz Kafka *Proces*
 - Michaił Bułhakow *Mistrz i Małgorzata*

Uwaga: tematy na poziomie rozszerzonym będą zobowiązywać do analizy i interpretacji utworów spoza wyżej wymienionych, ale utrzymanych w znanej uczniom poetyce lub konwencji.

VI. PRZYKŁADOWE TEMATY NA USTNĄ CZĘŚĆ EGZAMINU

Przykłady ilustrują koncepcję formułowania tematów na ustną część egzaminu, sprawdzającą umiejętność mówienia. Zostały zgrupowane w trzech kategoriach i stanowią przykładowy zbiór tematów. Wszystkie mają charakter ogólny i zostawiają maturzyście swobodę wyboru treści.

Abiturient ma obowiązek:

- wybrać materiał lekturowy, opracowania, materiały pomocnicze, formę prezentacji,
- sformułować tezę i argumenty,
- sporządzić bibliografię.

1. LITERATURA

1. Różne sposoby personifikowania zła w XIX i XX wieku. Przedstaw je, odwołując się do wybranych utworów literackich.
2. Relacje pomiędzy człowiekiem a społeczeństwem. Przedstaw je, odwołując się do wybranych utworów autorów literatury współczesnej (np. P. Huelle, A. Stasiuk, W. Kuczek).
3. Różne typy bohaterów w literaturze współczesnej. Scharakteryzuj je na podstawie analizy wybranych utworów epickich.
4. Samotność bohatera romantycznego i człowieka współczesnego. Scharakteryzuj i porównaj je, odwołując się do wybranych utworów literackich romantyzmu i współczesności.
5. Scharakteryzuj cechy i sposoby kreowania wybranych bohaterów powieści poetyckiej.
6. Analizując wybrane teksty prozatorskie, określ cechy i funkcje behawiorystycznego sposobu przedstawiania bohatera literackiego.
7. Dramat niespełnienia ludzkich marzeń przedstawiony w literaturze. Określ jego przyczyny i konsekwencje, analizując wybrane utwory pozytywizmu.
8. Porównaj sposoby wykorzystania mitów i legend średniowiecza w wybranych utworach literatury współczesnej.
9. Związki współczesnej polskiej poezji z twórczością Jana Kochanowskiego. Określ charakter tych związków, analizując wybrane utwory liryczne.
10. Odwołując się do wybranych utworów pozytywizmu, przedstaw różne sposoby przekazywania prawdy historycznej w literaturze tej epoki.
11. Problemy okresu dorastania człowieka. Przedstaw je, odwołując się do wybranych utworów literackich.
12. Różne wizje przyszłości zawarte w literaturze fantastycznonaukowej. Scharakteryzuj je, analizując wybrane powieści.
13. Analizując wybrane utwory liryczne, scharakteryzuj różne sposoby rozrachunku poety z własną przeszłością.
14. Analizując „Kwiatki św. Franciszka” i utwory literatury współczesnej wyrastające z tradycji franciszkańskiej, przedstaw zawartą w nich koncepcję ludzkiego istnienia.
15. Porównaj istotę symbolicznego wykorzystania motywu drogi krzyżowej w literaturze romantycznej i współczesnej, odwołując się do wybranych utworów.
16. Sposoby ukazywania bohaterskiej śmierci w literaturze. Scharakteryzuj je na przykładzie wybranych utworów powstałych w dwóch epokach literackich.
17. Swoistość sztuki reportażu literackiego na tle poetyki gatunku. Określ ją, odwołując się do wybranych współczesnych reportaży.

18. Pycha jako czynnik determinujący działania człowieka. Określ jej źródła i konsekwencje, analizując wybrane utwory dramatyczne.
19. Analizując wybrane utwory poetyckie Młodej Polski, przedstaw różnorodne sposoby wykorzystania motywu zmierzchu w liryce epoki.
20. Obrazy miejsc sakralnych w literaturze pozytywizmu. Przedstaw je i określ ich funkcje w budowaniu przesłania dzieła literackiego. Odwołaj się do wybranych tekstów.
21. Oceny rozwoju cywilizacyjnego wyrażone w tekstach literackich dwudziestolecia międzywojennego. Przedstaw je, analizując wybrane utwory.
22. Przedstaw znaczenie przedmiotów w budowaniu struktury wybranych nowel pozytywistycznych.
23. Przestrzeń jako element świata przedstawionego w dziele literackim. Określ jej charakter i funkcje w twórczości wybranego pisarza.
24. Analizując wybrane przykłady reportaży literackich, zbadaj relacje między autorem a bohaterem. Sformułuj wnioski na temat dostrzeżonych prawidłowości.
25. Scharakteryzuj i porównaj osobowości wybranych bohaterów literackich, będących autorami pamiętników (dzienników, listów).

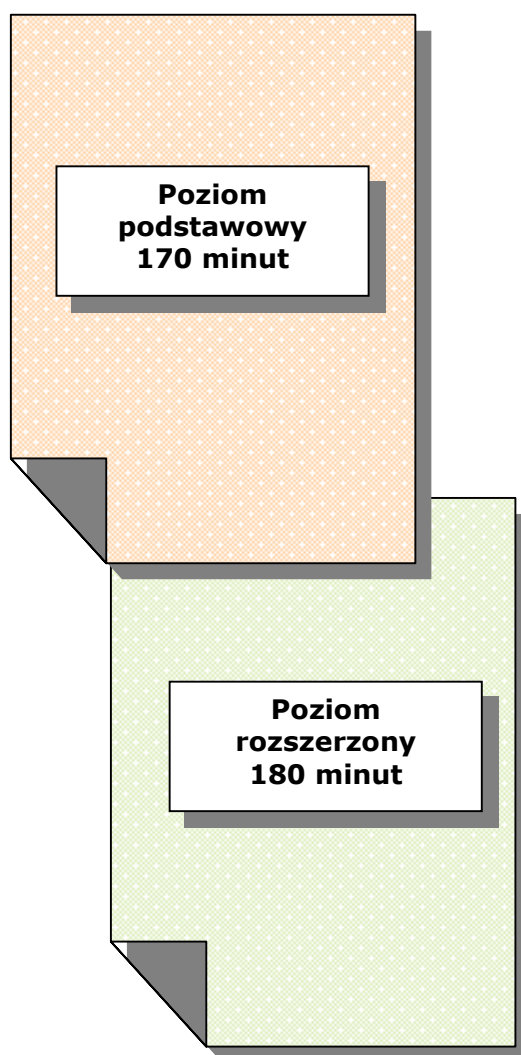
2. ZWIĄZKI LITERATURY Z INNYMI DZIEDZINAMI SZTUKI

26. Dialog z tradycją literacką w obrazach i rzeźbach. Zanalizuj wybrane dzieła.
27. Porównaj sposoby charakteryzowania określonej warstwy społecznej w wybranych utworach literackich dwudziestolecia międzywojennego i ich ekranizacjach.
28. Odwołując się do wybranych przykładów z literatury i malarstwa, przedstaw i porównaj różne sposoby przedstawiania lęku w dziele sztuki.
29. Różne sposoby tworzenia kolorytu lokalnego w literaturze i malarstwie. Przedstaw je, odwołując się do wybranych przykładów z jednej epoki (np. romantyzmu).
30. Rozrachunek z historią najnowszą w dziełach polskiej szkoły filmowej inspirowanych literaturą. Omów problem na podstawie ekranizacji wybranego utworu prozatorskiego.
31. Symboliczne znaczenie barw w utworze literackim i dziele malarskim. Omów zagadnienie, odwołując się do wybranych tekstów kultury jednej epoki (np. Młodej Polski).
32. Omów funkcje nawiązań do muzycznych form gatunkowych w wybranych utworach literackich i innych tekstach kultury.
33. Różne sposoby ukazywania piękna ludzkiego ciała. Porównaj je, odwołując się do literatury i sztuki współczesnej.
34. Literackie i fotograficzne świadectwa czasu wojny. Zaprezentuj i porównaj wartości poznawcze interpretowanych przykładów literatury faktu i zdjęć reportażowych.
35. Jak się buduje nastrój grozy? Porównaj zabiegi artystyczne wykorzystywane przez literaturę i film.
36. Metody budowania nastroju w literaturze i przedstawieniu teatralnym. Zanalizuj wybrane dzieło literackie i jego realizację sceniczną.
37. Analizując wybrane dzieła, porównaj artystyczne interpretacje wybranego powstania narodowego w literaturze i malarstwie.
38. Symbol jako środek wyrazu w literaturze i malarstwie – omów jego najciekawsze Twoim zdaniem wykorzystania. Scharakteryzuj kryteria oceny, którymi się posłużyłeś przy wyborze.
39. Filmy Andrzeja Wajdy jako interpretacje dzieł literatury polskiej. Omów wybrane przykłady.
40. Problemy filmowej adaptacji. Porównaj film z jego literackim pierwowzorem; oceń adaptację.

3. JĘZYK

41. Funkcje znaków przestankowych w budowaniu przesłania dzieła literackiego. Omów je na podstawie analizy wybranych utworów liryki współczesnej.
42. Różne sposoby budowania definicji pojęć. Określ je, analizując artykuły hasłowe wybranych słowników.
43. Funkcje ezopowego języka w twórczości nowelistycznej jednego z pisarzy epoki pozytywizmu. Określ je, analizując wybrane utwory.
44. Językowe sposoby kreowania obrazu świata w reklamie telewizyjnej. Przedstaw je na wybranych przykładach.
45. Scharakteryzuj język wybranych bohaterów literackich. Uwzględnij cechy ujawniające ich przynależność środowiskową i charakter.
46. Język mówiony jako tworzywo literatury, np. w twórczości Bolesława Prusa, Juliana Tuwima, Mirona Białoszewskiego, Stanisława Barańczaka. Zanalizuj celowo dobrane utwory.
47. Analizując wybrane polemiki prowadzone na łamach czasopism, przedstaw zastosowane chwytły erystyczne i określ ich funkcje.
48. Określ funkcję retorycznych środków językowych, analizując wybrane dzieła literatury współczesnej.
49. Sztuka przekonywania a manipulacja językowa – porównaj sposoby wykorzystania środków językowych we współczesnych polskich tekstach propagandowych.
50. Oceń poprawność językową wybranych tekstów prasowych. Scharakteryzuj kryteria, którymi się posłużyłeś.
51. Język jako źródło wiedzy o życiu minionych pokoleń. Przedstaw zagadnienie, analizując warstwę językową wybranych utworów pamiętnikarskich z określonej epoki (np. baroku).
52. Wieloznaczność wyrazów i jej konsekwencje dla procesu komunikacji. Omów zagadnienie na wybranych przykładach tekstów kabaretowych.
53. Wpływ poprawności politycznej na język. Przedstaw zjawisko i dokonaj jego oceny na przykładach wybranych tekstów prasowych.
54. Różne sposoby indywidualizacji języka poetyckiego. Scharakteryzuj je na wybranych przykładach utworów poetów należących do określonej grupy poetyckiej.
55. Twórcze wykorzystania stylów funkcjonalnych (np. urzędowego, potocznego) w poezji XX wieku. Omów problem na wybranych przykładach.
56. Dialekty terytorialne języka polskiego jako tworzywo literackie. Omów na przykładach wybranych utworów.
57. Środki poetyckiego obrazowania w prozie XX wieku. Omów je na wybranych przykładach.
58. Przedstaw charakterystyczne cechy języka internautów na przykładach wypowiedzi z wybranych list dyskusyjnych.
59. Różne odmiany stylu publicystycznego. Przedstaw je i porównaj, analizując język i styl artykułów wybranych z aktualnej prasy i czasopism.
60. Język Twoich rówieśników – scharakteryzuj na podstawie analizy zgromadzonego materiału językowego.
61. Zanalizuj język własnych wypracowań pisanych w pierwszej i ostatniej klasie szkoły ponadgimnazjalnej oraz scharakteryzuj swoje postępy w dziedzinie sprawności językowej.

VII. PRZYKŁADOWE ARKUSZE I SCHEMATY OCENIANIA

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

☐

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA POLSKIEGO

POZIOM PODSTAWOWY

Czas pracy 170 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania zadań zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
6. Możesz korzystać ze słownika poprawnej polszczyzny i słownika ortograficznego.
7. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
8. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊗ i zaznacz właściwe.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **70 punktów**

Część I – 20 pkt
Część II – 50 pkt

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający
przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona/y. W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

O patriotyzmie i nacjonalizmie

1. Na jednym ze spotkań zadano mi niedawno pytanie, czy patriotyzm i nacjonalizm są pojęciami przeciwstawnymi. Pytanie warte zastanowienia, bo zarówno patriotyzm, jak i nacjonalizm stały się generatorami olbrzymich zasobów zbiorowej energii i woli działania, motywami zachowań i czynnikami wpływającymi na bieg historii i kształt świata.
2. Patriotyzm jest uczuciem. Nacjonalizm – światopoglądem. Patriotyzm jest uczuciem miłości do wspólnoty duchowej i materialnej wszystkich pokoleń przeszłych, żyjących i przyszłych, miłości wspólnoty ludzi osiadłych na tej samej ziemi, używających wspólnego języka, związanych wspólną przeszłością, tradycją, obyczajem i kulturą.
3. Słowa „patriota” i „patriotyzm” budzą jakieś ciepło. Patriotyzm lokujemy na szczycie hierarchii wartości doczesnych. Oznacza on gotowość do ofiary, wyrzeczeń, poświęceń, nie wyłączając ofiary z własnego życia, a także, co najtrudniejsze, życia najbliższych – rodziców, małżonków, dzieci. Tak bywało na przykład w latach okupacji niemieckiej. Człowiek poszukiwany przez gestapo mógł uciec i schować się, ale na miejscu pozostawała rodzina i płaciła albo więzieniem, zamknięciem w Oświęcimiu lub innym obozie, albo padała ofiarą masowych egzekucji. Łatwiej było narażać na śmierć siebie niż życie najbliższych.
4. Temperatura patriotyzmu spada, gdy nie ma zagrożenia z zewnątrz, i podnosi się, gdy państwo i naród znajdują się w niebezpieczeństwie. Na co dzień w warunkach normalności dominuje troska o rodzinę i samego siebie. Jest to naturalne i ludzkie. Konstytucja amerykańska stanowi, że każdy obywatel ma prawo do pościgu za osobistym szczęściem. Nie pozostaje to w żadnej sprzeczności ze służbą celom społecznym. Budując własne szczęście, budujemy siłę i pomyślność swego kraju.
5. Większość emigrantów, przeżywając nostalgię za utraconym – czasem na zawsze – krajem ojczystym, bardziej odczuwa potrzebę demonstrowania swoich uczuć patriotycznych aniżeli ludzie, którzy rzadko opuszczają miejsce stałego zamieszkania. Jako emigrant, który nie mógł nawet marzyć, że zakończy życie we własnym kraju, znam dobrze uczucie nostalgii – tęsknoty za widokiem narożnej kamienicy, przydrożnego krzyża, uliczek i zakątków rodzinnego miasta, a przede wszystkim uczucie otaczającej zewsząd atmosfery swojskości. Tego poczucia swojskości, którego nie można niczym zastąpić i którego zawsze będzie brakować na obczyźnie.
6. Polonia i emigracja szukają bezwiednie środków zastępczych. Usiłują odnaleźć swojskość w polskich kościołach, obrządkach i pieśniach religijnych, a także w organizowaniu pochodów i uroczystości z okazji kolejnych świąt narodowych i rocznic. Jednak te pochody idą ulicami, na których bije w oczy obcość. Nostalgię może zaspokoić emigrant, tylko odwiedzając Polskę.
7. Patriotyzm jest wysoką wartością moralną, bo uczucie przywiązania do własnego kraju nie idzie w parze z nienawiścią czy wrogością do innych. Patriotyzm mieści w sobie szacunek i sympatię wobec patriotyzmu innych. W przeciwieństwie do nacjonalizmu patriotyzm nie jest konfliktogenny. Wręcz przeciwnie – towarzyszy mu często, choć nie zawsze, poczucie solidarności z ruchami patriotycznymi innych narodowości.
8. Podsumowując, można skrótkowo powiedzieć, że patriotyzm jest cnotą, nacjonalizm – grzechem. Dla chrześcijan i wyznawców etyki chrześcijańskiej – grzechem przeciwko najważniejszemu ze wszystkich przykazań – przykazaniu miłości bliźniego.
9. Słowa patria – ojczyzna i patriotyzm – istniały już w świecie starożytnym. Pojęcie nacjonalizmu weszło w obieg w czasach Wiosny Ludów, a więc w pierwszej połowie XIX stulecia, i nabrało posmaku pejoratywnego pod wpływem doświadczeń wieku ubiegłego. W świetle doświadczeń i spostrzeżeń mego własnego, bardzo długiego życia mogę powiedzieć, że nacjonalizm jest matką nieszczęść, które ściąga także na własny naród. Dotyczy to także postępowania kolejnych rządów w okresie międzywojennym wobec mniejszości narodowych.

10. Odbywałem służbę wojskową na Wołyniu i w czasie ćwiczeń nocowałem w ukraińskich chałupach. Ukraińcy na Wołyniu, w przeciwieństwie do Ukraińców ze Lwowa, mieli z początku bardzo słabe poczucie tożsamości etnicznej. Obudziło się ono, gdy rząd polski zaczął kolonizować Wołyń, sprowadzając polskich osadników i obdarzając ich ziemią pochodzącą z parcelacji majątków ziemskich. Miejscowi, czyli Ukraińcy, nie mogli w praktyce korzystać z dobrodziejstwa reformy rolnej. Poczucie krzywdy i niezaspokojony głód ziemi obudziły dziki nacjonalizm, wyrosły z nienawiści do polskich rządów. Kto sieje wiatr, ten zbierze burzę – głosi ludowe porzekadło. Nienawiść posiana przed wojną przyniosła ponury owoc, jakim była bestialska rzeź ludności polskiej na Wołyniu. Nic nie usprawiedliwia zbrodni, ale nasuwa się myśl, czy może dzisiejsza rzeczywistość byłaby inna, gdyby Rzeczpospolita nadała autonomię ziemiom wschodnim zamieszkanym w większości przez Ukraińców i Białorusinów. Choćby taką autonomię, z jakiej korzystała polska ludność Galicji pod zaborem austriackim.

11. Nacjonalizm jest ideologią, która w oczach jego wyznawców uwalnia ich dążenia od hamulców natury etycznej. Własny naród stoi ponad wszelkimi innymi wartościami. Jest celem nadrzędnym, któremu należy podporządkować wszystko inne, a więc własne dążenia, ambicje i plany, interesy osobiste, partykularne i klasowe. Określenie interesu narodowego jako celu nadrzędnego uwalnia od norm etycznych i moralnych w dążeniu do niego. Korzenie takiej orientacji tkwią w pojmowaniu postępu jako nieustannej walki gatunków. Zwycięża w niej silniejszy, niszcząc słabszego. Dążąc do prymatu własnych interesów kosztem innych, nacjonalizm stał się źródłem konfliktów prowadzących do wojen i tragedii ludzkich, jak działo się wielokrotnie w czasach mego pokolenia. Wystarczy przypomnieć losy nacjonalizmu w najbardziej zdeprawowanej postaci, jaką był hitleryzm w Niemczech i faszyzm Mussoliniego, a z przykładów ostatnich – tragiczny koniec nacjonalizmu serbskiego i losy Miloszevicia.

12. W Polsce przedwojennej nacjonalizm siedł w parze z antysemityzmem. Polskie uprzedzenia wobec mniejszości żydowskiej nigdy nie przybrały jednak zbrodniczej postaci masowej i systematycznie zaplanowanej eksterminacji Żydów. Stawianie Polaków na równi z hitlerowskimi Niemcami, a zwłaszcza oskarżenie o udział w zagładzie Żydów jest oszczerstwem, przed którym musimy się solidarnie bronić. [...] Polski antysemityzm znajdował swoje ujście nie w zabijaniu, ale w pogardzie. Przykładem było „getto ławkowe” narzucone studentom Żydom, których zmuszano do zajmowania osobnych miejsc.

13. O tym, jak straszne szkody może wyrządzić nacjonalizm swemu narodowi, przekonałem się, kiedy jako emisariusz znalazłem się w Londynie. Zadaniem rządu polskiego i takich ludzi jak ja była obrona polskiego imienia i dobrego wizerunku naszej Ojczyzny w oczach Zachodu. W XIX wieku Polska ukazywała się światu jako naród szlachetny i odważny, który bohatercko walczy o niepodległość pod hasłem: „Za Wolność Waszą i Naszą”, a więc o odzyskanie i zachowanie wolności nie tylko dla siebie, ale i dla innych narodów, które o nią walczą. Ten wielki atut, jakim były sympatia i poparcie dla polskich aspiracji, został zniszczony jeszcze w okresie międzywojennym przez oskarżenie o dyskryminację mniejszości narodowych i antysemityzm. Wrogowie, a mieliśmy ich немало, usiłowali przypiąć nam etykietkę najbardziej antysemickiego narodu w Europie. Oczywiście była to nieprawda. Antysemityzm objawił się nie tylko w Polsce, ale i w Niemczech, i w Europie Środkowowschodniej, a przede wszystkim w Rosji. I nie był w Polsce zjawiskiem powszechnym. Znaczna część inteligencji zwalczała objawy antysemityzmu.

14. Mówiąc o szkodach, jakie w przeszłości wyrządził dobremu imieniu Polski antysemityzm, idący w parze ze skrajnym nacjonalizmem, należy uznać, że jego przeciwstawieniem był patriotyzm – bezprzykładna gotowość do największych ofiar i poświęceń, jaką Polacy okazali w ciągu dwóch stuleci walki o odzyskanie i zachowanie wolności. Nie ma na świecie innego narodu, który dążyłby do celu z takim uporem i odwagą. Moc polskiego patriotyzmu sprawiła, że Polska własnymi siłami, wbrew wszelkim ludzkim przewidywaniom i wbrew okrutnym realiom, odzyskała wolność.

15. Moc polskiego patriotyzmu sprawiła, że ja, emigrant polityczny, mogę dziś zabierać głos na łamach wolnej prasy i na falach wolnego polskiego radia.

(Jan Nowak-Jeziorański, *O patriotyzmie i nacjonalizmie*, Gazeta Wyborcza, 10-11 XI 2003)
Artykuł za Gościem Niedzielnym, nr 43/2003

Zadanie 1. (1 pkt)

Zdanie z 1. akapitu: *Na jednym ze spotkań zadano mi niedawno pytanie, czy patriotyzm i nacjonalizm są pojęciami przeciwstawnymi* zawiera

- A. argument.
- B. kontrargument.
- C. tezę, którą potwierdza autor w artykule.
- D. hipotezę, którą rozważa autor w artykule.

Zadanie 2. (1 pkt)

W podanym zdaniu: [...] *patriotyzm, jak i nacjonalizm stały się generatorami olbrzymich zasobów zbiorowej energii i woli działania...* podkreślony zwrot zastąp bliskoznacznym, tak by nie zmienić znaczenia zdania.

.....
.....

Zadanie 3. (1 pkt)

Z akapitów 2. i 8. wypisz po dwie nazwy użyte przez autora dla określenia istoty patriotyzmu i nacjonalizmu.

- a) patriotyzm
- b) nacjonalizm

Zadanie 4. (1 pkt)

Czego – zdaniem autora – najbardziej brakuje emigrantom na obczyźnie?

.....
.....

Zadanie 5. (1 pkt)

Podaj dwa sformułowane przez autora uzasadnienia tezy, że nacjonalizm to grzech przeciwko przykazaniu miłości bliźniego (akapit 11.).

.....
.....
.....
.....

Zadanie 6. (1 pkt)

Podaj numer akapitu, w którym autor przedstawia rodowód tytułowych pojęć.

akapit numer

Zadanie 7. (2 pkt)

Wymień pięć przykładów nacjonalizmu, do których w toku argumentacyjnym odwołuje się Jan Nowak-Jeziorański.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (2 pkt)

Jakie dwie funkcje w artykule spełniają przykłady zawierające odwołania do życiorysu autora.

.....

.....

Zadanie 9. (1 pkt)

Zacytuj fragment zdania, wyrażający główną myśl akapitu 9.

.....

.....

Zadanie 10. (1 pkt)

W akapicie 10. – w stosunku do akapitu 9. – autor

- A. podał przykład.
- B. podjął nową myśl.
- C. wprowadził kontrargument.
- D. powtórzył myśl wyrażoną wcześniej.

Zadanie 11. (2 pkt)

Wypisz cztery przykłady szkód, jakie wyrządził Polsce nacjonalizm (akapity: 10., 12., 13.).

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 12. (1 pkt)

Jaką funkcję w tekście pełni cudzysłów w wyrażeniu „getto ławkowe”?

- A. Akcentuje ironię.
- B. Wyodrębnia cytat.
- C. Wyodrębnia nazwę własną.
- D. Oddaje przenośne znaczenie.

Zadanie 13. (2 pkt)

Jakie funkcje pełnią akapity 8. i 15. w stosunku do wszystkich akapitów poprzedzających je?

- a) akapit 8.
- b) akapit 15.

Zadanie 14. (1 pkt)

Jak na pytanie przywołane w akapicie 1. odpowiada Jan Nowak-Jeziorański?

.....

.....

.....

Zadanie 15. (2 pkt)

Ułóż notatkę biograficzną (w dowolnej formie) o Janie Nowaku-Jeziorańskim, zawierającą cztery informacje podane w tekście.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Część II – pisanie własnego tekstu w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu. Wybierz temat i napisz wypracowanie nie krótsze niż dwie strony, tj. około 250 słów.

Temat 1. Charakteryzując Makbeta na podstawie danych fragmentów dramatu Szekspira, określ, na czym polega tragizm postaci i porównaj go z tragizmem bohatera ze znanego Ci dramatu antycznego.

William Szekspir *Makbet* (fragmenty)

AKT I, SCENA VII

MAKBET

Jeśli to, co się ma stać, stać się musi,
Niechby przynajmniej stało się niezwłocznie.
Gdyby ten straszny cios mógł przeciąć wszelkie
Dalsze następstwa, gdyby ten czyn mógł być
Sam w sobie wszystkim i końcem wszystkiego
Tylko tu, na tej doczesnej mieliźnie,

O przyszłe życie bym nie stał. Lecz zwykle
 W podobnych razach tu już każn nas czeka.
 Krwawa nauka, którą dajem, spada
 Na własną naszą głowę. Sprawiedliwość
 Zwraca podaną przez nas czarę jadu
 Do własnych naszych ust. Z podwójnych względów
 Należy mu się u mnie bezpieczeństwo:
 Jestem i krewnym jego, i wasalem.
 To samo zbyt już przeważnie potępia
 Taki postępek — lecz jestem, co więcej,
 I gospodarzem jego, który winien
 Drzwi zamknąć jego zabójcy, nie owszem
 Sam mu do piersi zbójczy nóż przykładąć.
 A potem, Dunkan tak skromnie piastował
 Swą godność, tak był nieskalanie czysty
 W pełnieniu swego wielkiego urzędu,
 Że cnoty jego, jak anioły nieba,
 Piorunującym głosem świadczyć będą
 Przeciw wyrodnym sprawcom jego śmierci,
 I litość, jako nowo narodzone
 Nagie niemowlę lub cherub siedzący
 Na niewidzialnych, powietrznych rumakach,
 Wiać będzie w oczy każdemu okropny
 Obraz tej zbrodni, by wiatr łzy osuszył.
 Jeden, wyłącznie jeden tylko bodziec
 Podżega we mnie tę pokusę, to jest
 Ambicja, która przeskakując siebie,
 Spada po drugiej stronie.

Wchodzi Lady Makbet

Cóż tam?

LADY MAKBET

Właśnie

Wstał od wieczerzy. Po coś się oddalił?

MAKBET

Czy pytał o mnie?

LADY MAKBET

Ty mnie o to pytasz?

MAKBET

Nie postępujemy dalej na tej drodze:
 Dopiero co mnie obdarzył godnością
 I sam dopiero co sobie kupiłem
 Złotą u ludzi sławę, sławę, którą
 Godziłoby się jak najdłużej w świeżym
 Utrzymać blasku, nie zaś tak skwapliwie
 Odrzucać.

LADY MAKBET

Byłaż pijaną nadzieja,
 Co cię niedawno jeszcze kołysała?
 Zasnąłaz potem i budziż się teraz,
 Żeby ospale, trwożnie patrzeć na to,
 Na co tak rażnie wtedy poglądała?
 Nie lepsze dajesz mi wyobrażenie
 I o miłości twojej. Masz skrupuły
 Mężnie w czyn przelać to, czego pożądasz?

Chciałbyś posiadać to, co sam uznajesz
Ozdobą życia, i chcesz żyć zarazem
W własnym uznaniu jak tchórz albo jako
Ów kot, w przysłowiu¹ gminnym, u którego
„Nie śmiem” przeważa „chciałbym”.

MAKBET

Przestań, proszę.
Na wszystkim gotów, co jest godne męża;
Kto więcej waży, nie jest nim².

LADY MAKBET

I jakież
Zły duch ci kazał tę myśl mi nasunąć?
Kiedyś ją powziął, wtedy byłeś mężem:
O ile byś był więcej tym, czym byłeś,
O tyle więcej byłbyś nim. Nie była
Wtedy po temu pora ani miejsce,
Jedno i drugie stworzyć byłbyś gotów;
Teraz się jedno i drugie nastęcza,
A ty się cofasz? Byłam karmicielką
I wiem, jak to słodko kochać dziecię,
Które się karmi; byłabym mu jednak
Wyrwała była pierś z ust nadstawionych,
Które się do mnie tkliwie uśmiechały,
I roztrzaskała czaszkę, gdybym była
Zobowiązała się do tego czynu,
Jak ty do tego.

MAKBET

Gdybyśmy chybili?

LADY MAKBET

Chybić! Obwaruj jeno swoje męstwo,
A nie chybimy. Skoro Duncan zaśnie
(Co naturalnie po trudach dnia prędko
Pewnie nastąpi), przyrządzonym winem
Dwóch pokojowców jego tak uraczę,
Że się ich pamięć, ten stróż mózgu, w parę
A władz siedlisko zamieni w alembik³.
Gdy snem zwierzęcym ujęci, jak trupy
Spoczywać będą, czegoż nie zdołamy
Dokazać wtedy ze śpiącym Duncanem?
Czego nie złożyć na jego pijaną
Służbę, na którą spadnie cała wina
Naszego mordu? [...]

MAKBET

Niech się więc stanie! Wszystkie moje siły
Nagnę do tego okropnego czynu.
Idźmy i szydźmy z świata jasnym czołem:
Fałsz serca i fałsz lic muszą iść społem.

Wychodzą [...]

¹ ów kot w przysłowiu – kot chciałby zjeść rybę, ale boi się zmoczyć sobie łapki

² kto więcej waży, nie jest nim – kto się waży na więcej niż ja, nie jest prawdziwym mężem, lecz szaleńcem lub zbrodniarzem

³ alembik – dawny przyrząd służący do destylacji, głównie alkoholu

AKT V, SCENA V

[...]

MAKBET

Dawno już smaku trwogi zapomniałem:
Był czas, gdym drętwiał słysząc głos puszczyka,
Gdy przy słuchaniu powieści o strachach
Włos mi się jeżył i przeżył na głowie,
Jakby był żywy; czas ten prędko minął;
Przeładowałem się okropnościami:
Spoufalone z zgrozą zmysły moje
Stępiały na wpływ wrażeń.

Sejton powraca

Co znaczyły

te krzyki?

SEJTON

Panie, królowa umarła!

MAKBET

Powinna była umrzeć nieco później;
Czego się było tak spieszyć z tą wieścią?
Ciągłe to jutro, jutro i znów jutro
Wije się w ciasnym kółku od dnia do dnia,
Aż do ostatniej głoski czasokresu;
A wszystkie wczora to były pochodnie,
Które głupocie naszej przyświecały
W drodze do śmierci. Zgaśnij, wątłe światło!
Życie jest tylko przechodnim półcieniem,
Nędznym aktorem, który swoją rolę
Przez parę godzin wygrawszy na scenie
W nicość przepada – powieścią idioty,
Głośną, wrzaskliwą, a nic nie znaczącą.

Przekład Józefa Paszkowskiego

(William Szekspir, *Makbet*, Ossolineum 1967)

Temat 2. Klótnia u Borynów

Zanalizuj podany fragment *Chłopów* Władysława Reymonta i scharakteryzuj występujące w nim postacie. Na podstawie fragmentu i I tomu powieści określ przyczyny klótni i źródła dramatyczności sceny.

Władysław Reymont *Chłopi* (fragment)

– Gospodarz idą! - zawołał Witek prędko, aż Antek drgnął ze strachu.[...]

Boryna wrócił do izby swojej, już tam czekali nań wszyscy... Milczeli, ino wszystkie oczy podniosły się na niego i opadły wnet, bo przystanął na środku, obejrzał się po nich i zapytał drwiąco:

– Wszystkie! Jak na sąd jaki!

– Nie na sąd, ino do was przyślim z proszeniem – rzekła nieśmiało kowalowa.[...]

– Czego chcecie, mówcie! - zawołał ostro, zniecierpliwiony milczeniem.

– A to... mów, Antek... a to przyślim wedle tego zapisu⁴.. - jąkała kowalowa.

– Zapis zrobiłem, a ślub w niedzielę... to wam rzeknę!

– To wiemy, ale nie o to przyślim.

– A czego?

– Zapisaliście całe sześć morgów!

– Bom tak chciał, a zechcę, to w ten mig zapiszę wszystko...

– Jak wszystko będzie wasze, to zapiszecie! – powiedział Antek.

⁴ zapis – przeznaczenie w testamencie określonego świadczenia majątkowego osobie nie będącej spadkobiercą

– A czyjeż to jest, co? Czyje?...
 – Dziecińskie, nasze.
 – Głupiś jak ten baran! Grunt jest mój i zrobię z nim, co mi się spodoba!
 – Zrobicie abo i nie zrobicie...
 – Ty mi wzbronisz, ty!
 – A ja, a my wszystkie, a nie, to sądy wam wzbronią! - krzyknął, bo już nie mógł ścierpieć i buchnął zapamiętałością.
 – Sądami mi wygrażasz, co? Sądami! Zamknij ty gębę, pókim dobry, bo pożałujesz! – krzyczał przyskakując do niego z pięściami.
 – A ukrzywdzić się nie damy! - wrzasnęła Hanka podnosząc się na nogi.
 – A ty czego? Trzy morgi piachu wniosła i starą płachtę⁵ a będzie tu pysk wywierala?
 – Wyście i tyła Antkowi nie dali, nawet tych jego morgów matczynych, a robimy wam za parobków, jak te woły.[...]
 – Jak wam krzywdą, idźcie se poszukać lepiej!
 – Nie pójdziem szukać, bo tu jest nasze! Nasze po dziadach pradziadach! – zawołał mocno Antek.
 Stary uderzył go oczami i nic nie odrzekł, przysiadł przed komin i pogrzebaczem tak dziabął w główne, aż iskry się sypały - zły był, ognie chodziły mu po twarzy i włosy mu ciągiem spadały na oczy, jarzące jak u żbika... ale się jeszcze hamował, choć ledwie i zdzierzał...
 Długie milczenie zaległo izbę, że ino te przysapki a dychania prędkie słyszeć było. Hanka szlochała z cicha i pohuśtywała dziecko, bo skamleć poczęło.
 – My nie przeciwni ożenkowi, chcecie, to się żeńcie...
 – A przeciwcie się, dużo o to stoje!...
 – Ino zapis odbierzcie – dorzuciła przez łzy Hanka.
 – Zmilkniesz ty, a to, psiachmać, jazgocze ciągiem jak ta suka! - rzucił z taką mocą pogrzebacz w ogień, aż się głównie potoczyły na izbę.
 – A wy się miarkujcie, bo to nie dziewczka wasza, żebyście gębę wywierali na nią!
 – To czemu pyskuje!
 – Ma prawo, bo się o swoje upomina! – wrzeszczał coraz mocniej Antek.
 – Chcecie, to i zapiszcie, ale to, co ostało, odpiszcie na nas – zaczęła cicho kowalowa.
 – Głupiaś! Widzisz ją, mojem się tu będzie dzieliła! Nie bój się, na wycug⁶ do waju nie pójde... – rzekłem!
 – A my nie ustąpię. Sprawiedliwości chcemy.
 – Jak wezmę kija, to wama dam sprawiedliwość.
 – Spróbujcie ino tknąć, a pewnikiem wesela nie doczekacie...
 I jeśli się już klócić, przyskakiwać do się, grozić, bić pięściami w stół, wykrzykiwać a wypominać wszystkie swoje żale i krzywdy. Antek tak się zapamiętał i tak rozszrożył, że wściekłość buchała z niego i raz w raz już starego chwytął to za ramię, to za orzydle i gotów był bić... ale stary jeszcze się hamował, nie chciał bijatyki, odpychał Antka, na obelgi z rzadka odpowiadał, bych ino dziwowiska la sąsiadów i wsi całej nie czynić. [...] Hanka ryknęła nowym, ogromnym płaczem, wsparła się o okap i jęła zalewanym przez łzy, nieprzytomnym głosem krzyczeć:
 – Na żebrę ino nam iść, we świat... o mój Jezus, mój Jezus!... A jak te woły harowalim i dnie... i noce... za parobków... a teraz co?... A Pan Bóg was pokarze za krzywdę naszą!... Pokarze... Całe sześć morgów zapisali... a te szmaty po matce... te paciorki... to wszystko... i la kogo to? La kogo?... La takiej świni! A żebyś pode płotem zdechła za krzywdę naszą, a żeby cię robaki roztoczyły, ty wywłoko, ty lakudro jedna, ty!...
 – Coś powiedziała?... - zaryczał stary przyskakując do niej...
 – Że lakudra i włók⁷ ten, to i cała wieś wie o tym... cały świat!... cały!...
 – Wara ci od niej, bo ci ten pysk o ścianę rozbije, wara... - i jął nią trząść, ale już Antek przyskoczył i osłonił, i również krzyczeć począł:
 – I ja przywtórzę⁸, że lakudra jest, włók, ja! A spał z nią, kto chciał, ja!... - wołał nieprzytomnie

⁵ płachta – duży kawał płótna do noszenia trawy (tu w znaczeniu: rzecz bezwartościowa, nic)

⁶ wycug – dożywotnie utrzymanie zapewnione rodzicom przez dzieci po przekazaniu im majątku

⁷ włók – (także: włóka, wywłoka) – kobieta prowadząca rozwiązłe życie

⁸ przywtórzyc (gw.) – potwierdzić

i gadał, co mu ślina na język przyniesła, nie skończył, bo stary, rozwścieklony już teraz do ostatka, trzasnął go tak w pysk, aż rymnął łbem na oszkloną szafkę i z nią razem zwałił się na ziemię... Porwał się rychło, okrwawiony, i runął na ojca.

Rzucili się na siebie jak dwa psy wściekłe, chycili się za piersi i wodzili po izbie, miotali, bili sobą o łóżka, o skrzynie, o ściany, aż łby trzaskały. Krzyk się podniósł nieopisany, kobiety chciały ich rozerwać, ale przewalili się na ziemię i tak zwarci całą nienawiścią i krzywdami tarzali się, gnietli, dusili...

Całe szczęście, że rychło rozerwali ich sąsiedzi i odgradzili od siebie... Antka przenieśli na drugą stronę i zlewali wodą, tak osłabł z umęczenia i upływu krwi, bo twarz miał porozcinaną o szyby.

Staremu nic się nie stało; spencer miał nieco podarty i twarz podrapaną i aż siną z wściekłości... Sklął i powyganiał ludzi, co się byli zlecieli, drzwi od sieni zamknął i siadł przed kominem...

Ale uspokoić się nie mógł, bo mu ciągiem wracało przypomnienie tego, co na Jagnę wypowiedzieli, a żgało⁹ go w serce jakby nożem...

– Nie daruję ja ci tego, psie jeden, nie daruję! - przysięgał sobie w duszy. - Jakże, na Jagusię... – Ale wnet przychodziło mu do głowy i to, co nieraz już słyszał o niej, co dawniej pogadywali, a na co nie zwracał uwagi! Gorąco mu się robiło i dziwnie duszno, i dziwnie markotno... – Nieprawda, pleciuchy i zazdrośniki, wiadomo! - wykrzyknął w głos, ale coraz więcej mu się przypominało gadań ludzkich. – Jakże, rodzony syn powie, to nie mają czekać! Ścierwa! – ale żarły go te wspominki, jak ogień...

(Władysław Reymont, *Chłopi*, Warszawa 1977)

⁹ żgać (gw.) – kłuć, uderzać czymś ostrym

OCENIANIE POZIOM PODSTAWOWY

Część I – rozumienie czytanego tekstu

O patriotyzmie i nacjonalizmie

Model zawiera przewidywane odpowiedzi. Odpowiedzi zdającego mogą przybierać różną formę językową, ale ich sens musi być synonimiczny wobec modelu. Oceniając pracę zdającego, należy stosować punktację z modelu.

Uwaga: Za pełną odpowiedź przyznaje się maksymalną liczbę punktów, za niepełną – wskazaną w rubryce „punkty częściowe”. Nie należy przyznawać połówek punktów.

Za brak odpowiedzi lub odpowiedź błędną nie przyznaje się punktów.

Nr zadania	Proponowane odpowiedzi	Maksymalna liczba punktów	Punkty częściowe
1.	D	1	0
2.	np.: uwolniły, wyzwoliły, wyswobodziły, wytworzyły, stworzyły, stały się źródłem	1	0
3.	patriotyzm – uczucie, cnota nacjonalizm – światopogląd, grzech	1	0
4.	Emigrantom brakuje poczucia swojskości.	1	0
5.	<i>Nacjonalizm:</i> – powoduje stawianie interesu narodowego nad normami moralnymi/nad innymi narodami – usprawiedliwia niszczenie słabszych przez silniejszych – prowadzi do wojen i tragedii ludzkich <i>uznajemy cytowanie</i>	1	0
6.	akapit 9.	1	0
7.	nacjonalizm ukraiński, faszyzm, hitleryzm, nacjonalizm serbski, nacjonalizm polski <i>dopuszczalne konkretne przykłady nacjonalizmów</i>	2 (za wskazanie 5 przykładów)	1 (za wskazanie 3-4 przykładów)
8.	– nadają wypowiedzi osobisty charakter (funkcja ekspresywna) – osadzają w konkretnej rzeczywistości historycznej/kontekście historycznym (funkcja informatywna) – czynią tekst wiarygodnym (funkcja impresywna) – unaocniają rozważane w tekście problemy	2	1
9.	„nacjonalizm jest matką nieszczęść”	1	0
10.	A	1	0
11.	– konflikt polsko-ukraiński/rozbudzenie ukraińskiego nacjonalizmu – utrata sympatii i poparcia Zachodu dla polskich aspiracji – uznanie Polaków za najbardziej antysemicki naród Europy	2 (za wskazanie 4 przykładów)	1 (za wskazanie 2-3 przykładów)

	– stawianie znaku równości między antysemityzmem polskim i hitlerowskim – oskarżenie o udział w zagładzie Żydów		
12.	D	1	0
13.	akapit 8. – skrótowe podsumowanie wcześniejszych rozważań/akapitów 1-7 akapit 15. – ujawnienie emocji autora/podsumowanie całego artykułu/puenta	2	1
14.	patriotyzm i nacjonalizm są to pojęcia przeciwstawne	1	0
15.	– wyemigrował z Polski z powodów politycznych – odbywał służbę wojskową na Wołyniu – przebywał w Londynie jako emisariusz – wypowiadał się w prasie i radiu/był dziennikarzem i autorem artykułów prasowych – uczestniczył w spotkaniach poświęconych polityce i historii	2 (za podanie 4 informacji)	1 (za podanie 3 informacji)
razem		20	

Temat 1: Charakteryzując Makbeta na podstawie danych fragmentów dramatu Szekspira, określ, na czym polega tragizm postaci i porównaj go z tragizmem bohatera ze znanego Ci dramatu antycznego.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 25 punktów)

1. Określenie sytuacji, np.:

0 - 4

Fragment I

- plany zabicia króla i zdobycia tronu (początek utworu),
- Dunkan gościem w zamku Makbeta,
- rola Lady Makbet,

Fragment II

- informacja o śmierci królowej (koniec utworu),
- refleksje Makbeta o sobie i życiu.

2. Kreacja Makbeta, np.:

0 - 8

- rycerz, wierny poddany króla,
- sława wśród ludzi i wdzięczność króla,
- ambicja i żądza władzy,
- wahania bohatera jako gospodarza, krewnego i wasala,
- świadomość ohydy moralnej planowanego czynu (zalety króla),
- lęk, przekonanie o nieuchronności kary,
- słabość, uleganie wpływom,
- cynizm (zbrodnia z premedytacją, zaplanowanie fałszywej rozpacz),
- przemiana wewnętrzna (stopień wrażliwości moralnej),
- zobojętnienie, ośpienie (np. śmierć żony),
- poczucie klęski,
- utrata wiary w sens życia.

3. Tragizm Makbeta, np.:

0 - 4

- działania bohatera zależą od jego wolnej woli,
- wybór pomiędzy wartościami (dobrem) a zbrodnią dla zdobycia władzy (złem),
- konflikt pomiędzy sumieniem a namiętnościami,

- d. świadomość, że wyrządzone zło pociągnie za sobą następne,
 - e. samotność i wyobcowanie na skutek popełnionej zbrodni,
 - f. postrzeganie świata jako teatru (przypadkowość egzystencji).
- 4. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu całego utworu.** **0 - 1**
- 5. Zaprezentowanie postaci z dramatu antycznego.** **0 - 1**
- 6. Tragizm bohatera antycznego (na przykładzie wybranej postaci), np.:** **0 - 4**
- a. daremność działań człowieka zdeterminowanego przez siły wyższe – fatum,
 - b. starcie równorzędnych racji moralnych prowadzące do nieuchronnej katastrofy (konflikt tragiczny),
 - c. brak winy lub tzw. wina tragiczna (nieświadomość winy),
 - d. ironia tragiczna,
 - e. bohater zarazem winowajcą i ofiarą (tragiczne zbłądzenie).
- 7. Podsumowanie - porównanie tragizmu Makbeta i bohatera antycznego** **0-3**
- pełne, np.:** **3**
- wskazanie różnic (podobieństw) między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego (np. konflikt wewnętrzny – fatum; świadomość winy – nieświadomość winy; kara sprawiedliwa – kara nieproporcjonalna do winy; dynamizm bohatera – statyczność bohatera; nieuchronność klęski);
- częściowe, np.:** **(2)**
- wskazanie niektórych różnic między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego;
- próba podsumowania, np.:** **(1)**
- wskazanie jednej istotnej różnicy między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego.
- Uwaga: należy uznać interpretację, że kreacja Makbeta jest różna od klasycznego rozumienia tragizmu.*

Temat 2. Klótnia u Borynów.

Analizując podany fragment *Chłopów* Władysława Reymonta, scharakteryzuj występujące w nim postacie. Na podstawie fragmentu i całości I tomu powieści określ przyczyny klótni i źródła dramatyczności sceny.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 25 punktów)

Wstępne rozpoznanie fragmentu

1. Umiejscowienie sceny w powieści, np.:

0-2

- a. punkt kulminacyjny (w 1. tomie) konfliktu w rodzinie Borynów,
- b. scenę poprzedzają zaręczyny Boryny z Jagną,
- c. skutek klótni – wyrzucenie Antka z rodziną z chaty przez Borynę.

Kreacje bohaterów

2. Maciej Boryna, np.:

0-4

- a. jest władczy (np. zamykanie wypowiedzi słowem *rzekłem*, stanowczość tonu),
- b. jest głową rodziny Borynów,
- c. ma wysoką pozycję w hierarchii wiejskiej,
- d. broni swojej pozycji (*na wycug do waju nie pójdę*),
- e. lekceważy roszczenia dzieci,
- f. obraża dzieci (np. *głupis jak ten baran, głupias, jazgocze ciągiem jak ta suka*, wytyka Hance brak posagu).
- g. początkowo wstrzymuje emocje, unika kontaktu fizycznego z synem,
- h. ulega emocjom, ogarnia go wściekłość pod wpływem słów Hanki i Antka o Jagnie,
- i. jest zaślepiony namiętnością (nie chce wierzyć oskarżeniom dotyczącym Jagny),
- j. jest mściwy, zawzięty.

- 3. Antek Boryna, np.:** **0-4**
- a. przed rozmową czuje strach,
 - b. wypowiada się w imieniu wszystkich dzieci,
 - c. upomina się stanowczo o swoje,
 - d. chce zająć miejsce ojca, czuje się mu równy,
 - e. ma silne poczucie własności,
 - f. odwołuje się do sprawiedliwości, grozi sądem,
 - g. ulega coraz większym emocjom, jest porywczy, inicjuje konfrontację fizyczną,
 - h. staje w obronie żony,
 - i. przeciwstawia się ojcu,
 - j. oskarża ojca o bezprawne rozporządzanie ziemią,
 - k. rani ojca, oskarżając Jagnę.
- 4. Hanka Borynowa, np.:** **0-2**
- a. okazuje hardość,
 - b. ma odwagę sprzeciwić się teściowi,
 - c. ujawnia skrajne emocje (od odwagi do lamentu),
 - d. oskarża Jagnę o niemoralne zachowanie, używa wobec niej obelżywych określeń,
 - e. nie panuje nad sobą.
- 5. Kowalowa, np.:** **0-2**
- a. inicjuje rozmowę,
 - b. brzemień rozmowy z ojcem zrzuca na brata,
 - c. zachowuje się biernie,
 - d. stara się nie narażać ojcu,
 - e. mówi nieśmiało, cicho, jąka się.
- 6. Przedstawienie przyczyn kłótni (na podstawie fragmentu i I tomu powieści), np.:** **0-4**
- bezpośrednia:*
- a. zapis ziemi na rzecz Jagny,
- inne:*
- b. ziemia jako wartość najwyższa,
 - c. zagrożenie bytu w wypadku utraty ziemi,
 - d. poczucie krzywdy (np. należne im matczyne morgi, wykorzystywanie dzieci: Antkowie),
 - e. osoba Jagny (zawiść Hanki, zazdrość Antka, namiętność Boryny),
 - f. charakterzy adwersarzy (silne osobowości Antka i Macieja, ich porywczność, duma),
 - g. konflikt pokoleń, interesów.
- 7. Źródła dramatyczności sceny (na podstawie fragmentu i I tomu powieści) , np.:** **0-4**
- a. naturalistyczna motywacja zachowań (popędy, instynkty, walka o byt),
 - b. konfrontacja ojca z synem,
 - c. wyeksponowanie emocji w kreacjach postaci,
 - d. dynamika sceny, stopniowanie napięcia,
 - e. przewaga dialogu.
- 8. Podsumowanie – związane z tematem, wynikające z analizy tekstu** **0-3**
- pełne, np.:** **3**
- ziemia wartością nadrzędną, naturalistyczna koncepcja człowieka, zakładająca, że życie to walka o byt, konflikt postaw, charakterów i emocji,
- częściowe, np.:** **(0-2)**

ziemia wartością nadrzędną, konflikt postaw, charakterów i emocji,
próba podsumowania, np.: (1)
 ziemia wartością nadrzędną lub konflikt postaw, charakterów i emocji.

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 5 punktów)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym, 5
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części, 3
- wskazująca na podjęcie próby porządkowania myśli, na ogół spójna. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (maksymalnie 5 punktów)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka, 5
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka, 3
- na ogół komunikatywny, dopuszczalne schematy językowe. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (maksymalnie 12 punktów)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia, fleksja, 12
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja, 9
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia, 6
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych, 3
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (maksymalnie 3 punkty)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy), 3
- poprawna ortografia (nieliczne błędy II stopnia); na ogół poprawna interpunkcja, 2
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); interpunkcja niezakłócająca komunikacji (mimo różnych błędów). 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY 0-4

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

☐

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA POLSKIEGO

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Arkusz zawiera dwa tematy sprawdzające tworzenie tekstu własnego w związku tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu. Wybierz jeden z nich i napisz wypracowanie.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
6. Możesz korzystać ze słownika poprawnej polszczyzny i słownika ortograficznego.
7. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
8. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊗ i zaznacz właściwe.

Za napisanie
wypracowania
można otrzymać
łącznie
40 punktów

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający
przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona/y.

Spór z klasycyzmem (fragmenty)

1. Istnieje spór, który w przybliżeniu można określić jako spór pomiędzy klasycyzmem i realizmem. Jest to zderzenie dwóch tendencji, niezależnie od literackiej mody danego okresu i od zmieniających się znaczeń słowa klasycyzm i słowa realizm. Te sprzeczne tendencje przebywają również w jednym człowieku. Trzeba powiedzieć, że konflikt ten nigdy się nie zakończy i że pierwsza tendencja zawsze góruje, podczas kiedy druga jest głosem sprzeciwu. Rozmyślając nad wszystkim, co jest piękne w literaturze i malarstwie przeszłości, nie możemy nie zdumiewać się potęgą nie-realizmu. Wygląda to, jakby ludzkość śniła fantastyczny sen o sobie, nadając coraz to inne, ale zawsze dziwaczne kształty najzwyklejszym stosunkom pomiędzy ludźmi i między ludźmi a naturą. Dzieje się tak za sprawą formy. Ona to sprzyja wszelkim skłonnościom klasycyzującym, natomiast opiera się próbom wprowadzenia realistycznego szczegółu, jak w poezji słów takich jak pociąg i telefon. Są to długie dzieje starć, z przełamywaniem zastanej formy i natychmiastowym jej zastępowaniem w formę równie „sztuczną” jak poprzednia.

2. Wyrazy „sztuka” i „sztuczność” zanadto są spokrewnione, żeby postulować poezję, nad którą forma nie miałaby władzy. Ma tę władzę, mimo że w ciągu XX wieku odbyło się wiele rewolucji artystycznych. Co najmniej do I wojny światowej poezja w świadomości ogółu oznaczała słupki wersów poddanych pewnej zasadzie metrycznej i rymowanych. Dopiero stopniowo zwyciężał „wiersz wolny”. Poeta dzisiejszy ma taką świadomość umowności form metrycznych, że jeśli posługuje się metrum i rymami, to przeważnie w celach stylizacji. Zdawałoby się, że bardziej niż kiedykolwiek może teraz dążyć do uchwycenia rzeczywistości. Tym bardziej że sięga chętnie do języka ulicy i że różnice między literackimi gatunkami zacierają się; podział na powieść, opowiadanie, poezję, eseistykę nie jest już przestrzegany. A jednak pomiędzy poetą i rzeczywistością wznosi się jak dawniej szklana ściana konwencji, nigdy jasno nie uświadomionych, zanim nie zapadną w przeszłość i nie ukażą się w całej ich dziwności.

3. Twierdzę, że każdy poeta w momencie pisania dokonuje wyboru pomiędzy nakazami poetyckiego języka i wiernością wobec tego, co rzeczywiste. Jeżeli przekreśla słowo i zastępuje je innym, dlatego że wers jako całość zyskuje w ten sposób na zwartości, idzie za praktyką klasyków. Jeżeli natomiast przekreśla słowo dlatego, że nie oddaje ono jakiegoś zaobserwowanego szczegółu, skłania się ku realizmowi. Jednak te operacje nie dadzą się wyraźnie rozdzielić.

4. Teraz pozwolę sobie na wyznanie, które potwierdzi to, co powiedziałem o skłonnościach klasycystycznych i realistycznych rezydujących w jednym człowieku i walczących ze sobą. Wyznanie to istnieje w formie wiersza, napisanego ponad dwadzieścia lat temu, pozostaje więc go tylko odczytać:

NIE WIĘCEJ

Powinienem powiedzieć kiedyś jak zmieniłem
Opinię o poezji i jak to się stało,
Że uważam się dzisiaj za jednego z wielu
Kupców i rzemieślników Cesarstwa Japonii
Układających wiersze o kwitnieniu wiśni,

O chryzantemach i pełni księżyca.

Gdybym ja mógł weneckie kurtyzany¹⁰
Opisać jak w podwórzu witką drażnią pawia
I z tkaniny jedwabnej, z perłowej przepaski
Wyłuskać ociążałe piersi, czerwona
Pręgę na brzuchu od zapięcia sukni,
Tak przynajmniej jak widział szyper galeonów
Przybyłych tego ranka z ładunkami złota;
I gdybym równocześnie mógł ich biedne kości
Na cmentarzu, gdzie bramę liże tłuste morze,
Zamknąć w słowie mocniejszym niż ostatni grzebień
Który w próchnie pod płytą, sam, czeka na światło

Tobym nie zwątpił. Z opornej materii
Co da się zebrać? Nic, najwyżej piękno.
A wtedy nam wystarczyć muszą kwiaty wiśni
I chryzantemy i pełnia księżyca.

5. Zdaje się, że jest to wiersz dość przewrotny. Przemawiająca tutaj persona wyrzekła się ambitnej pogoni za rzeczywistością i wybiera „kwitnienie wiśni, chryzantemy i pełnię księżyca” jako stałe akcesoria, właściwe takiej poezji, która jest niemal grą towarzyską, bo jest powszechnie uprawiana i oceniana zależnie od zręczności w użyciu tych akcesoriów. „Kupcy i rzemieślnicy Cesarstwa Japonii”, czyli ludzie przeciętni, którzy uprawiają poezję w chwilach wolnych od ich pracy zawodowej, są wprowadzeni, żeby podkreślić jak najmocniej przynależność sztuki rymowania do obyczajów całego społeczeństwa. A jednak przemawiający stwierdza, że jego wybór jest aktem rezygnacji, zrobionym dlatego, że osiągnięcie pewnych celów jest dla niego niemożliwe. „Gdybym ja mógł” – powiada. Co mógł? Opisać. Następuje opis kurtyzan weneckich, który, paradoksalnie, pokazuje, że czego przemawiający poeta w swoim przekonaniu nie może osiągnąć, naprawdę może. Ponieważ jednak cały ten obraz jest podany w trybie warunkowym, i ma służyć za dowód niewystarczalności słów, nie jest to opis, jaki by zadowolili poetę, najwyżej zarys, projekt. Poza użytymi słowami odczuwa się obecność, w skrócie, całych ludzkich żywotów: te kurtyzany w chwili, kiedy przyjmują szypra galeonów, ich losy, wyobrażalne, ale nie opowiedziane, ich śmierć, ostatni grzebień, jakim się cesały. Po prostu co rzeczywiste, jest za obfite, wzywa nazwania, ale każde nazwanie pozostaje na zewnątrz, stanowi nie więcej niż katalog danych, którym wymyka się ostateczny sens.

6. Autor nie jest najlepszym interpretatorem swoich wierszy, skoro już jednak nałożyłem na siebie tę rolę, stwierdzam, że widzę w tęsknocie do realizmu poważne implikacje filozoficzne. Jeżeli ktoś mocno pragnie posiąść jakiś przedmiot, nie można tego nazwać inaczej niż miłością. Poeta występuje więc jako człowiek zakochany w świecie, ale skazany na wieczne nienasycenie, bo za pomocą słów chciałby w sam rdzeń rzeczywistości przeniknąć, ciągle ma na nowo nadzieję i ciągle jest mu to odmówione.

7. Zdawałoby się, że opis kurtyzan weneckich stanowi dostateczny dowód możliwości spotkania się języka ze światem. Natychmiast jednak przemawiający podminowuje to przekonanie. Robi to odwołując się do obrazu Carpaccia¹¹ przedstawiającego podwórze w Wenecji, w którym siedzą kurtyzany i „witką drażnią pawia”. Tak więc nie dosyć, że język zmienia rzeczywistość w katalog danych, to jeszcze nie pojawia się ona w stanie surowym,

¹⁰ kurtyzana – kobieta lekkich obyczajów

¹¹ Vittore Carpaccio (ok.1460-1526) – malarz włoski wczesnego renesansu

ale już uładowym, jako część kultury. Jeżeli tak, to gdzie tu marzyć o jej osiągnięciu bez takich czy innych pośredników, czy będą to inne utwory literackie, czy wizje dostarczane przez całą przeszłość sztuki? Protest przeciwko konwencjom, zamiast wyprowadzić na wolną przestrzeń, gdzie poeta stanąłby oko w oko ze światem, jak w pierwszym dniu stworzenia, znowu odsyła do tych historycznych nawarstwień, które już istnieją jako forma.

8. Opis kurtyzan jest w wierszu wtrącony pomiędzy „Gdybym ja mógł opisać” i „tobym nie zwątpił”. A zwątpienie pochodzi stąd, że materia opiera się miłosnemu posiadaniu przez słowo i że można z niej zebrać „najwyżej piękno”. Jeżeli dobrze rozumiem autora, z którym nie wiadomo, czy jestem identyczny, nie ma on na myśli piękna zawartego w naturze, w widoczkach nieba, gór, zachodów słońca, ma na myśli piękno formy w wierszu czy obrazie. Jest ono możliwe do osiągnięcia jedynie za cenę wyrzeczenia się p r a w d y. „Kwiaty wiśni, chryzantemy i pełnia księżyca” są gotowymi liczmanami¹², z których ciągle na nowo układał piękną formę kupiec czy rzemieślnik Cesarstwa Japonii. Stwierdzenie, że to nam musi wystarczyć, zyskuje odcień autoironii i w istocie jest deklaracją wymierzoną przeciw klasycyzmowi.

9. W tym, co dzisiaj powiedziałem, celem moim było pokazanie sprzeczności, która tkwi u samych podstaw pracy poety. To wewnętrzne rozdwojenie na dwie tendencje nie podważa, przeciwnie, nadaje większą wagę, definicji poezji jako „namiętnej pogoni za Rzeczywistością”.

Czesław Miłosz, *Świadectwo poezji. Sześć wykładów o dotkliwościach naszego wieku*, Warszawa 1990)

Zadanie 1. (1 pkt)

Na początku wykładu Czesław Miłosz mówi o zderzeniu dwóch tendencji: klasycyzmu i realizmu. Wyjaśnij krótko istotę obu tendencji.

Tendencja klasycyzmu, czyli

Tendencja realizmu, czyli

Zadanie 2. (2 pkt)

Miłosz mówi o różnych przejawach rewolucyjnych zmian, które zaszły w literaturze XX wieku.

a) Wymień trzy spośród nich.

.....
.....
.....

b) Wyjaśnij, w czym poeta dostrzega paradoksalność zauważonych przez niego zmian.

.....
.....
.....

¹² liczman – tu: rzecz bezwartościowa, fałszywa, namiastka czegoś

Zadanie 3. (1 pkt)

W akapicie 3. są dwa identycznie zbudowane zdania wielokrotnie złożone. Oba rozpoczynają się od zdania podrzędnego okolicznikowego

- A. warunku.
- B. przyczyny.
- C. czasu.
- D. celu.

Wybierz jedną poprawną odpowiedź

Zadanie 4. (2 pkt)

W rękopisie *Reduty Ordon* Adam Mickiewicz najpierw napisał:

*Tu blask – dym – chwila cicho – i huk jak stu gromów!
Zdawało się że ziemia zerwie się z biegunów,*

ale potem drugi wers przekreślił i zastąpił go ostatecznie następującym:

Zaćmiło się powietrze od ziemi wylomów.

(A. Mickiewicz, *Wybór poezyj*, BN 1997)

Z czego wynikała ta decyzja?

Odpowiedz, biorąc pod uwagę rozważania Miłosza na temat procesu twórczego zawarte w akapicie 3.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. (1 pkt)

W jakim celu Miłosz przywołuje własny wiersz sprzed dwudziestu lat?

.....

.....

Zadanie 6. (1 pkt)

Jaką funkcję pełni zdanie pytające w akapicie 5.?

.....

.....

.....

Zadanie 7. (1 pkt)

Tekst Czesława Miłosza zbudowany jest z trzech części. Wymień numery akapitów składających się na każdą z nich.

wstęp (zawierający tezę): . _____

przykład ilustrujący tezę: . _____

podsumowanie: . _____

Zadanie 8. (1 pkt)

Każde z poniższych zdań zaklasyfikuj do jednego z dwóch stylów: naukowego lub artystycznego.

Jest to zderzenie dwóch tendencji, niezależnie od literackiej mody danego okresu.

styl _____

Materia opiera się miłosnemu posiadaniu przez słowo.

styl _____

Jeśli posługuje się metrum i rymami, to przeważnie w celach stylizacji.

styl _____

Część 2. Tworzenie tekstu własnego w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Wybierz temat i napisz wypracowanie nie krótsze niż trzy strony, tj. około 250 słów.

Temat 1. Analizując podany fragment IV części *Dziadów* Adama Mickiewicza, wyjaśnij, na czym polega romantyczna konwencja mówienia o miłości. Zwróć uwagę na zawartą w tekście koncepcję miłości i związane z nią środki artystycznego wyrazu.

Adam Mickiewicz *Dziady* – część IV

GUSTAW

Ileż znowu pamiątek [...]!

Tam ona wyszła patrzeć na igraszkę dzieci,

[...]

Odtąd wszystkich spraw moich, chęci, myśli panią,

Ach, odtąd dla niej tylko, o niej, przez nią, za nią!

Jej pełne dotąd jeszcze wszystkie okolice:

Tu po raz pierwszy boskie obaczyłem lice,

Tu mnie pierwszej rozmowy uczciła wyrazem,

Tutaj, na wzgórkach, Russa czytaliśmy razem;

Altankę jej pod tymi uwiązałem chłody,

Z tych lasów przynosiłem kwiateczki, jagody,

Z tych źródeł, stojąc przy mnie, wywabiała wędką

Srebrnopiórego karpia, pstrąga z kraśną cętką;

A dziś!...

(*placze*)

[...] Byłem i w ogrodzie,

Pod też porę, w jesieni, przy wieczornym chłodzie,

Też same cieniowane chmurami niebiosy,

Tenże bladawy księżyc i kroplista rosa,

I tuman na kształt z lekka prószonego śniegu;

I gwiazdy toną w błękit po nocnym obiegu,

I taż sama nade mną świeci gwiazdka wschodnia,

Którą wtenczas widziałem, którą widzę co dnia;

W tychże miejscach toż samo uczucie paliło.

Wszystko było jak dawniej – tylko jej nie było!

Podchodzę ku altance, jakiś szmer u wniścia,

To ona?... Nie! to wietrzyk żółkłe strząsał liścia.
Altano! mego szczęścia kolebko i grobie,
Tum poznał, tum pożegnał!... ach! com uczuł w tobie!
[...]

(z żalem)

O nie! nas Bóg urządził ku wspólnemu życiu,
Jednakowa nam gwiazda świeciła w powiciu,
[...]

Ten sam powab we wszystkim, toż samo niechcenie,
Też same w myślach składnie i w czuciach płomienie.
Gdy nas wszędzie tożsamość łączy niedościgła,
Bóg osnuł przyszłe węzły,

(z żalem największym)

a tyś je rozstrzygła!

(mocniej, gniewny)

Kobieto! puchu marny! ty wietrzna istoto!
Postaci twojej zazdroszczą anieli,
A duszę gorszą masz, gorszą niżeli!...

[...]

Niech ją sumienia sztylety ranią!

[...]

Pójdę tylko spojrzeć na nią.

[...]

Po co? Czego chcę od niej? O zazdrości podła!

I jakież są jej grzechy?

Czyli mię słówkiem dwuznacznym podwiodła?

Czy wabiącymi łowiła uśmiechy

Albo kłamliwe układała lice?

I gdzież są jej przysięgi, jakie obietnice?

Miałemże od niej choć przez sen nadzieję?

Nie! nie! sam urojone żywilem mamidła,

Sam przyprawiałem jady, od których szaleję!

[...]

O, gdybym mógł choć przez sen pokazać się tobie,

Gdybyś na mojej pamiątkę męki

Jeden przynajmniej dzionek chodziła w żałobie,

Przypięła jedną czarną wstążkę do sukienki!...

Może spojrzysz ukradkiem... i łezka boleści...

I pomyślisz westchnawszy: ach, on mię tak kochał!

(z dziką ironią)

Stój, stój, żałośnie piskłę!... precz, wrzasku niewieści!

Będęż, jak dziecko szczęścia, umierając szlochał?

[...]

Rób, co chcesz, jesteś woli swojej panią,

Zapomnij!... ja zapomnę! [...]

(pauza)

Ach, wzdycham! czegoż wzdycham? ha! westchnąłem za nią,

Nie! nie mogę zapomnieć o niej i umarły.

Wszakże ją widzę, wszak tu, o, tu stoi!

Płacze nade mną... jaka łezka szczerą!

(z żalem)

Płacz, moja luba, twój Gustaw umiera!

[...]

(podnosi sztylet)

(z żalem)

Nie bój się, luba, on się nic nie boi!

Czego żałujesz, on nic z sobą nie zabiera!

Tak! wszystko! wszystko tobie zostawię,

Zostawię życie, i świat, i rozkosze,

(z wściekłością)

I twego!... wszystko... o nic... ani łzy nie proszę!

[...]

(przebija się)

(Adam Mickiewicz, *Dziela*, Warszawa 1955)

Temat 2. **Analizując i interpretując utwór Jarosława Iwaszkiewicza *Wiewiórka*, przedstaw wzajemne relacje między narratorem a światem przedstawionym.**

Jarosław Iwaszkiewicz *Wiewiórka*

Dla Tereski

Wczoraj byłem na cmentarzu. Pogodny poranek późnej jesieni usposabiał melancholijnie. Wzdłuż drogi, którą przeszedłem, rosły stare wiśniowe drzewa i wyglądały jak duże wiązki różowych i kremowych liści. Perspektywy były mgliste, ale niebo bezchmurne i niebieskie, jakie tylko u nas w jesieni bywa.

Stałem sobie nad „moimi” grobami, zastanawiając się nad jałowością podobnej wędrówki. Nic ja im już nie pomogę, nic oni mnie nie pomogą. Śpią, nic ich nie obchodzą ani ja, ani moje wszystkie tak skomplikowane sprawy. Jeden był tylko pożytek z takich odwiedzin: z niskich mogiłek, z uschłych wieńców, ze wspaniałych, pochylonych zachodnim wiatrem drzew, jakimi porośnięty był cmentarz — wiało wielkim spokojem. Wszystko, co się we mnie ostatnio gotowało, co falowało, co niepokoiło — wygładzało się. Pochylałem się ku ziemi, ale jednocześnie wyprostowywałem się, wygładzałem. Wiedziałem, że to nie na długo, ale może po ten spokój przychodziłem właśnie w to miejsce.

Naokoło było cicho. Dzień był pogodny nad wszelki wyraz, ale powszedni. Ludzie byli przy pracy. Z kartofliska, które rozciągało się za cmentarzem, dochodziły dalekie odgłosy rozmów i chwilami trzepanie się koparki. Tym ciszej wydawało się w sąsiedztwie.

Zatęskniłem bardzo do takiego spokoju, chciałem, aby już wszystko się we mnie ostatecznie uspokoiło. Aby nie szastał się we mnie gniew, wściekłość, sprzeciwy losowi i inne takie ciężkie do znoszenia namiętności. Cicho tu było całkowicie, wszystko tu było zakończone. I mnie się chciało już wszystko zakończyć.

W momencie kiedy cisza naciągnęła się jak nitka, kiedy pochyliłem głowę przybitą jak gdyby tą ciszą, usłyszałem jakiś szelest. Z sosny, która stała nad grobem, obrywając pazurkami jesienne płatki sosnowej kory, podobne do brunatnych płatków kwiatowych — zsuwała się wiewiórka.

Wszystkie jej ruchy były zadziwiająco precyzyjne i celowe. Zwierzątko zainteresowało mnie i zacząłem się mu pilnie przypatrywać. Wiewiórka zeszła z drzewa na ziemię, stanęła słupka i spojrzała na mnie. Ponieważ stałem nieruchomo, zdecydowała, że to jest nieważne, i zajęła się swoimi sprawami. Przechodząc szybkimi ruchami wzdłuż mogił wybrała takie miejsce, gdzie naokoło jakiegoś pomnika powstał rowek wycięty sztychami łopaty. Na tym kancie rosła obfita, sucha już w tej chwili trawa. Wiewiórka zatrzymała się przez chwilę, powąchała trawę, a potem zszedłszy na dół skarpy szybko

zaczęła grzebać w gliniastym sztychu i podkopywać się do korzeni trawy. Zadziwiła mnie zdecydowanie i dokładność bystrych ruchów jej małych łapek. Kiedy dostatecznie podkopała korzenie trawy, wychwyciła z ziemi cały jej duży pęk razem z korzeniami. Uczyniła to pyskiem, a potem zwróciła się do mnie, jakby mi chciała pokazać swoje dzieło.

Siedziała teraz słupkiem przede mną z dużym pękiem trawy w zębach. Sprężynowym ruchem łapek naprzód otrzepała trawę z ziemi, oczyściła korzonki z piasku. A potem gestem blaszanego robota uderzyła parę razy w obie strony paczki trawy, spłaszczając je na kształt miniaturowej beli siana, takiej, jakie widzimy czasami na ciężarówkach czy na wagonach kolejowych przy dostawach wojskowych. Gdy doprowadziła paczkę trawy do zwartego, sprasowanego kształtu, jeszcze chwileczkę postąła, a potem pomknęła z powrotem na tę sosnę, z której zlaźła. Na szczycie sosny zniknęła na chwilę i natychmiast pojawiła się znowu, już bez pędu trawy, i nie mieszkając ani chwili w te pędy zeszła z sosny pomiędzy mogiłki. Powtórzyła się ta sama scena: popatrzyła na mnie, podkopała nowy pęk trawy, wyrwała go, otrzepała z ziemi (łapki naprzód), doprowadziła do żadanego kształtu (łapki w tył) i znowu pomknęła na sosnę.

Tak to się powtarzało może z pięć razy. Dłużej nie miałem już cierpliwości stać. Zapewne pracowała tak przez cały dzień.

Zrozumiałem łatwo cel tej czynności: wiewiórka wyściełała sobie dziuplę na sosnie. Tam miała zamieszkać na zimę, tam miała przeczekać te chwile, kiedy cmentarz i drzewa, i groby, i zeschłe kwiaty pokryje warstwa śniegu.

Śledząc zwinne ruchy wiewiórki przerwałem na chwilę moje rozmyślenia o śmierci. I po prawdzie powiedziawszy, już do nich nie powróciłem. Spostrzegłem w krajobrazie mnie otaczającym sprawy i rzeczy, które mnie zainteresowały. Zacząłem się zastanawiać, dlaczego ta koparka kartofli tak często się zatrzymuje. Zacząłem myśleć o tym, że to tak późno, a ludzie jeszcze kopią kartofle. I nie mogłem sobie przypomnieć, czy to jest pole księżowskie — to za cmentarzem — czy to jest to, co zostało po folksdojczu Berze, który uciekł z Niemcami.

Pomyślałem z pewnego rodzaju czułością o gniazdku, które sobie słała wiewiórka. I gdy już wyszedłem za cmentarne wrota i znowu szedłem do domu, aleją różową od wiśniowych liści, wyobrażałem sobie, jak to ona wyjdzie z tej dziupli na wiosnę i niefrasobliwie rozpocznie swoje dzielne, beztroskie, bezcelowe życie — na cmentarzu.

1950

(Jarosław Iwaszkiewicz, *Wiewiórka*, w: *Opowiadania wybrane*, Czytelnik 1964)

OCENIANIE POZIOM ROZSZERZONY

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Uwaga: odpowiedzi ucznia mogą przybierać różny kształt stylistyczno-językowy, ale ich treść musi być synonimiczna wobec modelu i zgodna z przeczytanym tekstem.

Numer zadania	Proponowane odpowiedzi	Pkt maks	Pkt częściowe
1	Np.: Klasycyzm, zmierzanie do „upiększenia” obrazu świata; Realizm, czyli zmierzanie do wiernego odbicia świata	1	0
2	a) - wprowadzenie wiersza wolnego (rezygnacja z metrum i rymów) - stosowanie metrum i rymów głównie jako elementów stylizacji - wprowadzenie do poezji języka potocznego - zacieranie się granic między rodzajami i gatunkami literackimi; b) - zmiany, które mogły ułatwić przedstawienie rzeczywistości, spowodowały tylko pojawienie się nowej formy	2	1
3	A	1	0
4	W drugiej wersji jest dokładniejszy rym (<i>gromów – wyłomów</i>), wiersz lepiej brzmi, co świadczy o tym, że decyzja Mickiewicza wynikała z przestrzegania zasad klasycyzmu. Ale także: W drugiej wersji w opisie wybuchu pojawia się obrazowy szczegół (<i>zaćmiło się powietrze</i>), którego brak było w pierwszej, co świadczy o tym, że decyzja Mickiewicza wynikała z dążenia do odzwierciedlenia rzeczywistości.	2	0
5	aby zilustrować postawioną przez siebie tezę	1	0
6	Np.: przede wszystkim podkreśla logikę wywodu (ma znaczenie kompozycyjne), ale także ożywia styl.	1	0
7	wstęp: akapity 1.–3. ilustracja tezy: akapity 4.–8. podsumowanie: akapit 9.	1	0
8	naukowy artystyczny naukowy	1	0

Temat 1. **Analizując podany fragment IV części *Dziadów* Adama Mickiewicza, wyjaśnij, na czym polega romantyczna konwencja mówienia o miłości. (Zwróć uwagę na zawartą w tekście koncepcję miłości i związane z nią środki artystycznego wyrazu).**

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 punktów)

Punktacja

1. Wstępne rozpoznanie fragmentu, np.:

0-3

- a. temat: nieszczęśliwa miłość,
- b. bohater: zakochany młodzieniec,
- c. sytuacja: bohater wspomina utraconą ukochaną,
- d. sposoby prezentacji bohatera: monolog dramatyczny i didaskalia.

2. Dostrzeżenie elementów typowych dla romantycznej koncepcji miłości, np.: 0-9

- a. miłość jest najważniejszą/jedyną wartością (bohater podporządkowuje jej wszystkie sfery swojego życia),
- b. nie może być spełniona,
- c. jest zjawiskiem ze sfery sacrum (kochankowie są sobie przeznaczeni przez Boga),
- d. jest duchową jednością kochanków,
- e. jest przeżywana jako uczucie bardzo gwałtowne,
- f. zawiera w sobie różne, często skrajne emocje (np. rozpacz, gniew, ironię, czułość, wściekłość, bunt),
- g. daje ogromne szczęście i jednocześnie ogromne cierpienie,
- h. jest rodzajem szaleństwa,
- i. prowadzi do samobójstwa (nieodwracalnie zmienia życie zakochanego).

3. Dostrzeżenie sposobów wyrazu typowych dla romantycznej konwencji literackiej, np.: 0-11

- a. synkretyzm rodzajowy (połączenie liryki i dramatu),
- b. typowe motywy (natura, wspólne czytanie, wieczór, pamiątki, księżyc, gwiazdy itp.),
- c. funkcja scenerii (np. natura jest tłem, świadkiem przeżyć kochanków, zmienia się wraz z ich sytuacją),
- d. gwałtowne emocje bohatera jako dominanta,
uzasadnienie, np.:
- e. apostrofy do różnych adresatów (np. do nieobecnej ukochanej, do altany, do samego siebie),
- f. nieregularne wersyfikacja (wersy głównie 13-zgłoskowe, ale też 11-zgłoskowe i krótsze) i układ rymów,
- g. długie zdania z częstymi anaforami i wyliczeniami,
- h. liczne anakoluty,
- i. liczne wykrzyknienia (ach!, o nie!, ha! itp.),
- j. liczne pytania retoryczne,
- k. słownictwo silnie nacechowane emocjonalnie (kontrasty),
- l. wyolbrzymiająca metaforyka (hiperbole),
- m. kompozycja wypowiedzi podporządkowana swobodnemu falowaniu emocji.

4. Podsumowanie – związane z tematem, wynikające z analizy tekstu **0-3**

pełne, np.: 3

zebranie cech romantycznej koncepcji miłości, dostrzeżenie jej różnych aspektów oraz związku z typowymi dla epoki sposobami wyrazu, interpretacja zagadnienia w kontekście innych idei romantyzmu (np. irracjonalizmu, indywidualizmu itp.),

niepełne, np.: (2)

zebranie cech romantycznej koncepcji miłości, dostrzeżenie jej różnych aspektów oraz związku z typowymi dla epoki sposobami wyrazu,

próba podsumowania, np.: (1)

lakoniczne zebranie najistotniejszych cech romantycznej koncepcji miłości.

Temat 2. **Analizując i interpretując utwór Jarosława Iwaszkiewicza *Wiewiórka*, przedstaw wzajemne relacje między narratorem a światem przedstawionym.**

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można przyznać maksymalnie 26 punktów)

1. Wstępne rozpoznanie całości, np.: **0-2**

- a. opowiadanie,
- b. problematyka: sens życia i śmierci,
- c. realia określające sytuację bohatera (data pod tekstem, wzmianka o Berze...).

2. Rozpoznanie narratora i adresata, np.: **0-4**

- a. narrator pierwszoosobowy (narracja pamiętnikarska, narrator należy do świata przedstawionego, jest tożsamy z bohaterem),
- b. narrator to człowiek zmęczony życiem, targany namiętnościami,
- c. narrator to człowiek pragnący spokoju,
- d. narrator nie wierzy w „obcowanie dusz” (*Nic ja im już nie pomogę, nic oni mnie nie pomogą.*),
- e. interpretacja dedykacji *Dla Tereski* (np.: wskazuje realnego adresata, zdrobnienie niesie ładunek emocjonalny...).

Analiza elementów świata przedstawionego i ich interpretacja

3. Czas i przestrzeń, np.: **0-3**

- a. pogodny jesienny poranek,
- b. interpretacja symbolicznych znaczeń jesiennego poranka,
- c. sceneria cmentarza,
- d. interpretacja znaczeń cmentarza,
- e. dwie przestrzenie: przestrzeń cmentarza i przestrzeń „za cmentarnymi wrotami”.

4. Sposób prezentowania świata przedstawionego, np.: **0-4**

- a. liryzacja wypowiedzi,
- b. środki językowe służące liryzacji (np.: metafory, instrumentacja głoskowa...),
- c. kontrasty,
- d. środki językowe służące kontrastom (np.: nagromadzenie czasowników),
- e. kompozycja kłamrowa.

5. Relacje między narratorem a światem przedstawionym, np.: **0-9**

- a. subiektywizm w postrzeganiu świata,
- b. refleksyjna postawa wobec świata,

- c. uleganie nastrojowi otoczenia,
- d. zmysłowe odbieranie świata (rola ciszy, rola koloru),
- e. dokładna analiza zachowań wiewiórki (postawa obserwatora),
- f. dostrzeżenie analogii w zachowaniach wiewiórki i ludzi (pracowitość, budowanie domu, gromadzenie zapasów, aktywność...),
- g. wiewiórka dla narratora jest symbolem (życia, dystansu do świata...),
- h. pod wpływem obserwacji natury (wiewiórki) narrator wraca do życia,
- i. znaczenie natury (np.: afirmacja, współodczuwanie...),
- j. środki językowe wyrażające postawę wobec świata (np.: elementy języka potocznego, patetyczne zwroty...).

6. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów, np.: **0-1**

- a. filozoficznych,
- b. historycznych,
- c. literackich.

7. Podsumowanie – związane z tematem, wynikające z analizy tekstu **0-3**

pełne, np.:

3

dostrzeżenie wielości sensów utworu, wynikających z kreacji świata przedstawionego (np.: pytania egzystencjalne o sens życia i śmierci odnajdują swoje odpowiedzi – warto żyć, życie jest wartością samą w sobie, życie jako wędrówka ku śmierci...),

częściowe, np.:

(2)

odczytanie głównej idei tekstu i dostrzeżenie jej związku z kreacją świata przedstawionego,

próba podsumowania, np.:

(1)

odczytanie głównej idei tekstu (bohater odzyskuje wiarę w sens życia).

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 2 punkty)

Punktacja

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym, **2**
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części. **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (maksymalnie 2 punkty)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka, **2**
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka. **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (maksymalnie 8 punktów)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja, **8**
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja, **6**
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia. **4**
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych, **2**

- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych. 1

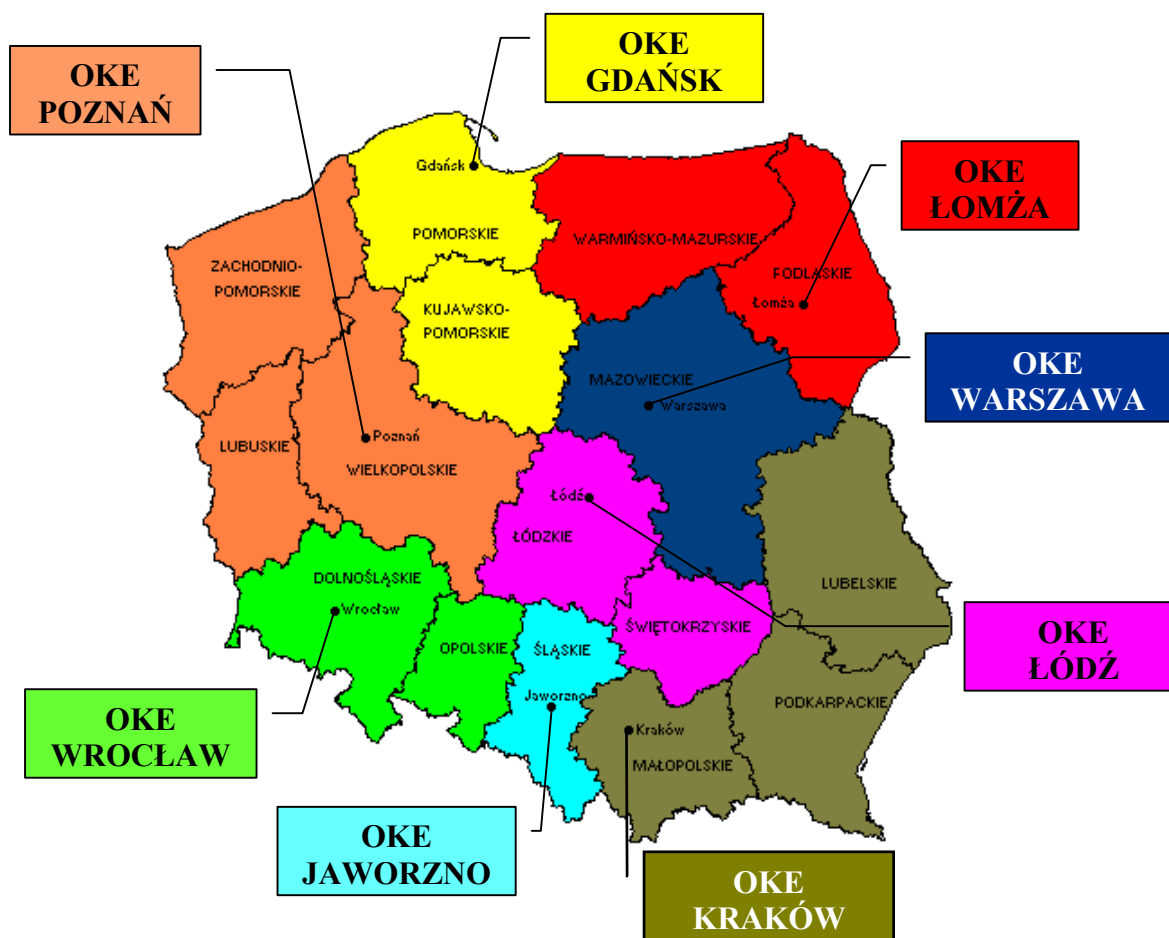
Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (maksymalnie 2 punkty)

- bezbłędna ortografia;
poprawna interpunkcja (nieliczne błędy), 2
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia);
na ogół poprawna interpunkcja. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY 0-4

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Łucka 11, 00-842 Warszawa
tel. 022 656 38 00, fax 022 656 37 57
www.cke.edu.pl ckesekr@cke.edu.pl

OKE Gdańsk

ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk,
tel. (0-58) 320 55 90, fax. 320 55 91
www.oke.gda.pl komisja@oke.gda.pl

OKE Łódź

ul. Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. (0-42) 634 91 33 s: 664 80 50/51/52
fax. 634 91 54
www.komisja.pl komisja@komisja.pl

OKE Jaworzno

ul. Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. (0-32) 616 33 99 w.101
fax. 616 33 99 w.108, www.oke.jaw.pl
oke@oke.jaw.pl

OKE Poznań

ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. (0-61) 852 13 07, 852 13 12, fax. 852 14 41
www.oke.poznan.pl
sekretariat@oke.poznan.pl

OKE Kraków

al. F. Focha 39, 30-119 Kraków
tel. (0-12) 618 12 01/02/03, fax. 427 28 45
www.oke.krakow.pl oke@oke.krakow.pl

OKE Warszawa

ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. (0-22) 457 03 35, fax. 457 03 45
www.oke.waw.pl info@oke.waw.pl

OKE Łomża

ul. Nowa 2, 18-400 Łomża
Tel/fax. (0-86) 216 44 95
www.okelomza.com
sekretariat@oke.lomza.com

OKE Wrocław

ul. Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. sek. (0-71) 785 18 52, fax. 785 18 73
www.oke.wroc.pl sekret@oke.wroc.pl